TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Alena Ježková a její tvorba pro děti a mládež

Bakalářská práce

Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Český jazyk a literatura

Autor práce: **Kateřina Štulíková**
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Váňová, Ph.D.
Katedra českého jazyka a literatury

Liberec 2020

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Zadání bakalářské práce

Alena Ježková a její tvorba pro děti a mládež

Jméno a příjmení: **Kateřina Štulíková**
Osobní číslo: P16000306
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Český jazyk a literatura
Zadávající katedra: Katedra českého jazyka a literatury
Akademický rok: **2017/2018**

Zásady pro vypracování:

Cíl: Alena Ježková a její tvorba pro děti a mládež.
Požadavky: Studium a interpretace primární a sekundární literatury.
Metody: Heuristika a literárněvědná analýza a interpretace.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce: tištěná/elektronická
Jazyk práce: Čeština

Seznam odborné literatury:

JANÁČKOVÁ, Blanka. Přehled vývoje literatury pro děti a mládež. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1999, 128 s.
PETIŠKA, Eduard. Prameny k historickému povědomí u dětí. In Velká cesta k malým dětem. Praha: Albatros, 1984, s. 64-70.
URBANOVÁ, Svatava; ROSOVÁ, Milena. Pověsti, báje, legendy. In Žánry, osobností, díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež antologie). Ostrava: Ostravská univerzita Filozofická fakulta, 2002, s. 105-110.
URBANOVÁ, Svatava; ROSOVÁ, Milena. Pověsti, báje, legendy. In Žánry, osobností, díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež antologie). Ostrava: Ostravská univerzita Filozofická fakulta, 2005, s. 114-119.
URBANOVÁ, Svatava. Meandry a metamorfózy dětské literatury. Olomouc: Votobia, 2003. 363 s.
BISCHOFOVÁ, Jana. Zamyšlení nad adaptacemi v literatuře pro děti a mládež. In Cesty současné literatury pro děti a mládež. Slavkov u Brna: BM Typ, 2005, s. 47-52.
Lexikony a slovníky:
REISSNER, Martin. Alena Ježková. In Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2: Čeští spisovatelé. Praha: Libri, 2012, s. 187-189.

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Váňová, Ph.D.
Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání práce: 30. dubna 2018
Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2019

L.S.

prof. RNDr. Jan Picek, CSc.
děkan

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

17. července 2020 Kateřina Štulíková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní doktorce Kateřině Váňové za cenné rady, vstřícný přístup, trpělivost a čas věnovaný odbornému vedení této práce. Děkuji také své rodině a přátelům za jejich podporu, kterou mi po celou dobu poskytovali.

ANOTACE

Teoretická část práce se věnuje pojmu adaptace, zejména adaptaci pověstí. Pozornost je rovněž věnována literárnímu zpracování pověstí od nejstarších až po současnost. Poslední kapitola teoretické části se zaměřuje na život a tvorbu Aleny Ježkové.

Praktickou část práce tvoří analýza tří vybraných děl Aleny Ježkové, přičemž dvě díla jsou následovně porovnána se starší literární předlohou.

KLÍČOVÁ SLOVA

Alena Ježková, literatura pro děti a mládež, literární adaptace, literární adaptace pověstí a mýtů

ANNOTATION

The theoretical part of the paper is devoted to the concept of adaptation, particularly the adaptation of legends. It also focuses on the literary forms of legends from the most ancient to the contemporary. The last chapter of the theoretical part is devoted to the life and work of Alena Ježková.

The practical part of the paper analyses three specific works by Alena Ježková, and compares two of them with older literary works that have inspired them.

KEYOWORDS

Alena Ježková, literature for children and young people, literary adaptations, literary adaptations of the myths

Obsah

Úvod ... 8
1 Adaptace literárních děl ... 10
1.1 Adaptace v literatuře pro děti a mládež ... 11
2 Pověst v literatuře pro děti a mládež ... 13
2.1 Folklórní pověsti a jejich adaptace pro děti a mládež ... 17
2.1.1 Typologie pověstí ... 19
3 Alena Ježková ... 22
3.1 Alena Ježková a její tvorba pro děti a mládež ... 23
3.2 Rozhovor s Alenou Ježkovou ... 25
4 Analýza vybraných knih ... 29
4.1 Staré pověsti české a moravské ... 29
4.1.1 Porovnání pověsti O Čechovi ... 34
4.2 77 pražských legend ... 39
4.2.1 Porovnání pověstí O staroměstském orloji ... 42
4.3 Příběhy českých knížat a králů ... 46
Závěr ... 50
Seznam použité literatury ... 53

Úvod

Jednou ze složek lidové slovesnosti jsou pověsti, které společně s mýty lidem v dřívějších dobách napomáhaly s výkladem světa. Postupem času se pověsťová vyprávění začala, podobně jako například pohádky, písemně zaznamenávat, což nám dnes umožňuje nahlédnout například do lidově zachycené historie či dřívějšího chápání světa. I přes to, že se žánr vyvíjel a proměňoval, dnes představuje významné kulturní dědictví předávané z generace na generaci. Ústní podání se změnilo v knižně vydávané soubory pověstí, ale smysl těchto textů a hodnoty v nich předávané se zachovaly.

Pověsti byly původně žánrem určeným pro dospělé, díky svému významu se ale staly předmětem diskuse o intencionalitě v rámci literatury pro děti a mládež, od 19. století se pak stávaly předlohou literárních adaptací určených dětskému recipientovi. Literární adaptace obecně umožňují „oživování" především starších literárních děl. V literatuře pro děti a mládež proto mají nezpochybnitelný význam. Zpřístupňují totiž díla, která byla určena jinému čtenáři – ať už čtenáři z odlišného historického (kulturního) kontextu či čtenáři jiné věkové skupiny apod.

Cílem předložené bakalářské práce je analýza a interpretace vybraných děl jedné z nejvýznamnějších současných autorek literatury pro děti a mládež a zároveň adaptátorky starších textů Aleny Ježkové. Tato autorka byla vybrána zejména proto, že téměř všechna její díla byla oceněna, a to například Zlatou stuhou, Cenou učitelů, Cenou knihovníků či Nakladatelskou cenou Albatros. Její díla jsou tedy doceňována jak odbornou veřejností, tak i samotnými čtenáři. Práce bude zaměřena především na tři vybrané knihy – *Staré pověsti české a moravské, 77 pražských legend a Příběhy českých knížat a králů.*

V posledních letech již vyšly bakalářské či diplomové práce, které zpracovávají tvorbu Aleny Ježkové, například *Pověsťové soubory Aleny Ježkové* od Evy Křivánkové, *Literární adaptace v díle Aleny Ježkové* od Ivony Cackové nebo *Pověsti Aleny Ježkové* od Anny Pinďákové. Tyto práce ukazují, že literární adaptace pověstí pro děti a mládež zaujímají v dětské literatuře významné místo.

Předložená bakalářská práce se od výše zmíněných bude lišit především tím, že se nebude zabývat literárními adaptacemi a dílem Aleny Ježkové pouze z pohledu literární teorie, ale že nabídne zcela jedinečný pohled na literární adaptace pro děti a mládež – pohled samotné adaptátorky. Autorka práce se s Alenou Ježkovou osobně spojila a analytická část bude vycházet nejen z literárně vědných poznatků teoretické části, ale i z informací od autorky

analyzovaných děl. Součástí bakalářské práce bude i přepis předem připraveného rozhovoru vedeného s Alenou Ježkovou, který bude zároveň jedním z východisek analytické části.

Text práce bude rozdělen na teoretickou a analytickou část. Teoretická část bude nejprve zaměřena obecně na adaptace literárních děl a následně na adaptace v literatuře pro děti a mládež. Dále bude představen žánr pověsti především s ohledem na jeho místo v literatuře pro děti a mládež a jeho význam pro dětského čtenáře. Nebude však opomenuta ani definice pověstí či jejich typologie. Třetí kapitola bude tvořit předěl mezi částí teoretickou a praktickou, neboť představí život a dílo Aleny Ježkové a zároveň bude zahrnovat i rozhovor s autorkou.

Analytická část bude vycházet z poznatků části teoretické, na jejichž základě se autorka pokusí interpretovat vybraná díla Aleny Ježkové. Analýza bude zaměřena především na jejich strukturu, kompozici, obsah, jazyk, rozsah jednotlivých příběhů, významné motivy apod. Dílčím cílem bude srovnání vybraných adaptací Aleny Ježkové se staršími soubory adaptací pověstí pro děti a mládež. Komparována bude například pověst *O Čechovi* z knihy *Staré pověsti české* od Aloise Jiráska se stejnojmennou adaptací Aleny Ježkové z knihy *Staré pověsti české a moravské.*

Závěr práce bude shrnovat specifika a přednosti adaptačního procesu Aleny Ježkové a přínos jejích pověsťových souborů pro dětského čtenáře. Dílčím cílem bude i porovnání výsledků analýz vybraných adaptací s autorčiným pohledem na její adaptační proces.

1 Adaptace literárních děl

Literární adaptace umožňují „oživování“ především starších literárních děl. Právě v literatuře pro děti a mládež mají nezpochybnitelný význam, neboť umožňují zpřístupnění těch děl, která byla určena jinému čtenáři – ať už čtenáři z odlišného historického (kulturního) kontextu či čtenáři jiné věkové skupiny apod. Aby bylo možné zabývat se konkrétními adaptacemi mýtů, bájí a pověstí v dílech Aleny Ježkové, je nezbytné nejprve teoreticky uchopit samotný pojem adaptace a vymezit si jej.

Slovo adaptace pochází z francouzského slova *l ´adaptation* a znamená přizpůsobení, úpravu. Textologie pojem využívá pro označení úpravy textu, jež má usnadnit jeho chápání u nových recipientů, kteří se zpravidla liší od okruhu původních čtenářů. Adaptace ale nesmí vést k ochuzení díla o jeho základní myšlenky a hodnoty nebo ke zkreslení jeho účinku. Týká se proto obvykle jen dílčích tematických, kompozičních a jazykových otázek, jakými mohou být například odstranění přílišných naturalismů, vypuštění některých méně závažných epizod a detailů, zjednodušení syntaxe apod. Prostřednictvím adaptace se rozšiřuje míra působnosti významných, zejména starších, literárních děl, neboť se tak zpřístupňují současným čtenářům, tedy těm, kteří již mají od původního díla značný odstup[1].

Autor adaptace však může k původnímu textu přistupovat různě, přesněji míra konkretizace a interpretace může být různá. To, jakým způsobem zasahuje adaptátor do výchozího textu a přetváří jej, může být značně odlišné. Vychází to již z podstaty adaptace, která jako by stála na pomezí napodobování původního textu a autorské tvorby. Vymezení a odlišení takových postupů čerpáme v této práci z díla *Úvod do studia literární vědy* od Eduarda Petrů, který vyčleňuje čtyři základní metody úprav neboli adaptací. Jedná se o převyprávění, adaptaci v užším významu, montáž případ, kdy starší text slouží pouze jako inspirační zdroj.

Prvním vymezeným postupem, který zůstává nejbližší výchozímu textu, je **převyprávění**, které se vyznačuje pouhým přestylizováním předlohy do podoby, která je dnešnímu čtenáři bližší. Takové adaptování má zachovat původní dílo a jen ho zjednodušit do snadněji pochopitelné podoby – změny jsou prováděny zejména v jazykové rovině. Výraznější zásahy do struktury díla autor, tedy adaptátor, neprovádí. Jako příklad převyprávění uvádí Eduard Petrů *Historii o bratru Janu Palečkovi*, kterou pro děti a mládež upravil Jan Herben.

[1] HEŘTOVÁ, Jaroslava; KÖNIGSMARK, Václav. Adaptace. In VLAŠÍN, Štěpán ed. *Slovník literární teorie.* Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 11

Dále Petrů vymezuje vlastní **adaptaci**, jež starší literární dílo přizpůsobuje charakteru současné poetiky nejen v jazykové rovině[2]. V tomto případě se může výrazně lišit i rozsah původního textu a jeho adaptace, neboť adaptátor již různě zasahuje do kompozice díla. Buď zkracuje nebo vypouští pasáže, které by dnešní čtenář nepochopil, neboť jsou mu příliš vzdálené, nebo naopak autor adaptace může přidávat nejrůznější vsuvky, které usnadňují pochopení takových pasáží. Jako příklad takového postupu při adaptování uvádí Eduard Petrů Ivana Olbrachta, který se v dětech snažil probudit zájem o historii knihou *Ze starých letopisů,* v níž do jednotného vyprávění spojil vybrané texty starší literatury[3].

Výrazněji autorský je třetí způsob, který Petrů označuje jako **montáž**. *„V některých případech jde adaptace tak daleko, že je spojena na principu montáže s původním textem autora adaptace.“*[4] Tento způsob adaptace využil například František Kubka, který do souboru *Pražské nokturno* vložil vyprávění, s názvem *Palečkův úsměv*, jehož rozsáhlou část tvoří původní Kubkův text a do něhož je vložena jen jedna kapitola, sestavená z adaptací některých příhod bratra Palečka podle staročeské památky[5].

Oslabením původního díla pouze na „podnět k tvorbě“ se vyznačuje poslední adaptační typ, který Petrů uvádí. Tento způsob adaptace má nejvolnější vztah k předloze, jedná se o díla novější literatury, u nichž text starší literatury fungoval jen jako ***inspirační zdroj***. Starší literární památka, jakou jsou původní texty z 19. nebo 20. století, slouží pouze jako podnět a nové dílo na ni navazuje a slouží k jejímu rozvinutí. Tuto podobu mají například *Obrazy z dějin národa českého* Vladislava Vančury, k jejichž napsání byl autor inspirován texty *Kosmovy* a *Dalimilovy kroniky*[6].

1.1 Adaptace v literatuře pro děti a mládež

Pro dětského čtenáře se adaptují nejrůznější díla české i světové literatury, která byla primárně určena dospělému čtenáři nebo která příliš zastarala, což vytvořilo mezi nimi a současným recipientem jazykovou propast/bariéru. Děti se tak prostřednictvím adaptací mohou seznámit s významnými díly, kterým by jinak nebyly schopné porozumět nebo které by je nezaujaly.

[2] PETRŮ, Eduard. 2000. Úvod do studia literární vědy. Olomouc: Rubico, 2000. 80-858-3944-X, s. 137.
[3] PETRŮ, Eduard, pozn. č. 2, s. 137.
[4] PETRŮ, Eduard, pozn. č. 2, s. 137.
[5] PETRŮ, Eduard, pozn. č. 2, s. 137 – 138.
[6] PETRŮ, Eduard, pozn. č. 2, s. 138.

První dětem určené adaptace se ve světové literatuře objevovaly již od 18. století, dětskému čtenáři se tehdy přepracovávala především známá a populární díla z literatury pro dospělé. Příklady takových knih mohou být *Robinson Crusoe* od Daniela Defoa nebo *Gulliverovy cesty* Jonathana Swifta. Snaha zaujmout dětského čtenáře je jedním z hlavních prvků adaptací dodnes, ačkoli dnes tento problém řeší spíše literatura obecně. Dětem se prostřednictvím adaptací rozšiřují jejich obzory – především kulturní rozhled[7]. V tomto smyslu je možné hovořit o podílu adaptací na socializaci dítěte, neboť se děti seznamují s motivy předloh, které jim předávají kulturní odkazy a hodnoty v nich obsažené apod.

[7] BISCHOFOVÁ, Jana. 2005. *Zamyšlení nad adaptacemi v literatuře pro děti a mládež*. In *Cesty současné literatury pro děti a mládež.* Slavkov u Brna: BM Typ, 2005, s. 51–52.

2 Pověst v literatuře pro děti a mládež

Aby bylo možné zabývat se adaptacemi pověstí, je nezbytné si tento žánr nejprve přiblížit. Druhá kapitola teoretické části proto bude věnována obecně žánru pověsti, jeho definici, typologii i historii. Pozornost bude zaměřena pouze na české dochované pověsti, nejvýznamnější české autory a jejich zásadní díla s důrazem na význam těchto textů pro dětského čtenáře.

Pověsti a mýty byly již od počátku lidové slovesnosti mezi lidmi žánry velmi oblíbenými a rozšířenými, protože napomáhaly porozumění světu. Vykládaly se ústně a dědily se z generace na generaci, byly ovšem určeny zejména dospělému publiku. Postupem času se začaly zaznamenávat písemně a nakonec začaly být i adaptovány pro dětského čtenáře. V této kapitole budou představena nejdůležitější díla a vyzdviženi nejvýznamnější autoři.

Oldřich Sirovátka vysvětluje zájem o lidové pověsti ve starší literatuře následovně: *„Historickou a místní pověst pojímalo středověké a starší písemnictví jako součást historické tradice. Dělalo jenom malý rozdíl mezi vlastní historií a ověřenými dějinnými doklady a mezi pramenem, jaký dávala historická a lokální pověst a báje. Dějiny a pověsťové tradice se prolínaly, prostupovaly a splývaly.“*[8] Ostatní typy pověstí existovaly celá staletí mimo oficiální okruh literatury. Soustavně začaly být sbírány v období romantismu[9].

Věra Vařejková v díle *Nejstarší české pověsti v adaptacích* uvádí: „*Za nejstarší české pověsti označujeme ty pověsťové útvary, které v úvodní části své Kroniky české (1125) vypravuje náš první kronikář Kosmas. Uvádí je jako podání ‚bájné‘ a pečlivě je odděluje od vypsání věcí ‚hodnověrných‘. Obohaceny o další příběhy žijí v širokém povědomí jako ‚staré pověsti české‘ v podobě, kterou jim vtiskl Alois Jirásek […].“*[10]

Na Kosmu navázali další středověcí kronikáři, kteří pověsti upravovali podle dobového vkusu. Patří sem takřečený Dalimil, který roku 1314 dokončil svou veršovanou *Dalimilovu kroniku.* Dalším významným kronikářem byl Václav Hájek z Libočan, jehož *Kronika česká* (1541) obohatila národní pověsti o osudy Bivoje a Horymíra[11].

[8] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2, s. 123.
[9] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 8, s. 125.
[10] VAŘEJKOVÁ, Věra. *Nejstarší české pověsti v adaptacích: (interpretace vybraných textů umělecké literatury)*. Brno: Gaudeamus, 1992. ISBN 80-704-1880-X, s. 7.
[11] VAŘEJKOVÁ, Věra, pozn. č. 10, s. 65.

Podle Sirovátky našla pověst jako literární útvar své nezastupitelné místo především v období národního obrození[12]. Čeští vlastenci se v této době pokoušeli za pomoci pověstí ospravedlnit právo českého národa na sebeurčení, což bylo dáno právě historicky reálným základem pověsťových textů.

Mezi prvními se pověstem v době národního obrození věnovala například Božena Němcová v dílech *Národní báchorky a pověsti* (1845–1847) nebo *Slovenské pohádky a pověsti* (1858). Patřil sem i Karel Jaromír Erben a jeho stěžejní dílo *Kytice* (1853), které je „*veršovaným zpracováním pověstí*“[13].

Mezi díla určená dětskému čtenáři patřil soubor pověstí vydaný roku 1886 *Národní pohádky a pověsti* od Václava Beneše Třebízského. Tento soubor pověstí připravil k vydání Karel Václav Rais, jenž se zabýval vlastní pověsťovou tvorbou. Mezi jeho díla patří například *Povídky ze starých hradů* (1888) či *Nová sbírka slovanských pohádek a pověstí* (1894)[14].

Mezi přední autory 19. století patřil Alois Jirásek a jeho stěžejní dílo *Staré pověsti české* (1894). Toto dílo pozvedlo pověsťovou látku v literatuře na celonárodní úroveň a bývá zařazován do zlatého fondu národního písemnictví[15]. Obdobné kvality má i dílo Augusta Sedláčka, který sesbíral a vydal české pověsti v menší publikaci nesoucí název *Sbírka pověstí historických lidu českého v Čechách, na Moravě i ve Slezsku* (1898). Zmíněná díla Jiráska a Sedláčka se stala určujícími *„…vzory pro další autory, kteří se pověstmi zabývali.“*[16]

Na počátku 20. století se pověstem věnovalo mnoho autorů. Za zmínku stojí jedna ze zakladatelek dívčího skautingu v Čechách a sběratelka pověstí Popelka Biliánová a její dílo *Pověsti vyšehradské* (1905). Adolf Wenig, výtečný český historik, také napsal několik významných publikací, a to například sbírku *Blaník* (1928) nebo *Moravskoslezské pověsti* (1933)[17].

Během druhé světové války a okupace nabývaly pověsti na významu podobně jako během národního obrození, protože se snažily vzbudit ve čtenáři národní hrdost a statečnost. V

[12] SIROVÁTKA, Oldřich a Marta ŠRÁMKOVÁ. *Živá voda: lidové pověsti z Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Albatros, 1986. ISBN 80-704-1880-X, s. 311.
[13] SIROVÁTKA, Oldřich a Marta ŠRÁMKOVÁ. *Živá voda: lidové pověsti z Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Albatros, 1986. ISBN 80-704-1880-X, s. 310.
[14] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2, s. 82.
[15] URBANOVÁ, Svatava; ROSOVÁ, Milena. Pověsti, báje, legendy. In *Žánry, osobností, díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie).* Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2002, s. 114.
[16] SIROVÁTKA, Oldřich a Marta ŠRÁMKOVÁ, pozn. č. 13, s. 310.
[17] ČEŇKOVÁ, Jana. Mýty v adaptacích pro děti a mládež. In *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X*, s. 101.

tomto období vydal Ivan Olbracht svou publikaci *Ze starých letopisů* (1940), ve které převyprávěl pověsti z Kosmovy a Hájkovy kroniky. Leontina Mašínová vydala roku 1941 dílo *Staré pověsti a legendy,* v němž zaznamenala 47 pověstí z Česka i ze Slovenska. Pověstmi se ale zabývala i v pozdější době, například roku 1969 napsala dílo *Z dávných dob* (1969), ve kterém zachycuje široké historické období od věrozvěstů přes Přemyslovce až po příběhy z třicetileté války. Roku 1975 poté ještě vydala dílo *Ze slovanských legend a pověstí*[18].

V 50. letech 20. století se prosadila jednotná koncepce pověstí, která nejlépe korespondovala s aktuálním politickým viděním světa. Pověsti tedy musely odpovídat „ideologickému naladění" doby, oblíbeným námětem proto bylo husitské období a populárními byly rovněž pověsti idealizující zbojníky. Aktualizované prorežimně zkreslené lidové pověsti psal dle Urbanové a Rosové[19] například Zdeněk Vavřík. Jedním z autorů, kteří tvořili pověsti pro děti a mládež, byl v tomto období i František Langer, který vydal roku 1956 *Pražské legendy* s ilustracemi Cyrila Boudy. Texty jsou plné okouzlení Prahou, Vltavou a pohádkovou i legendovou tradicí pražských vodníků, bezhlavých templářů, kouzelných mečů atd.[20].

V období 70. let Eduard Petiška navázal na své knihy z 60. let a vydal *Čtení o hradech* (1971), *Čtení o zámcích a městech* (1979) a roku 1980 vyšly přepracované *Příběhy a mýty starého Egypta a Mezopotámie*.

Adaptacemi starších děl světové literatury se v 70. letech zabývali například Jan Pilař v díle *Ílias* (1979), Vojtěch Zamarovský převyprávěl pro děti epos *Gilgameš* (1976). Významným autorem adaptací lidových pověstí, mýtů, legend a pohádek byl Václav Cibula, který napsal *Pražské pověsti* (1972), *Meč a píseň* (1970) a mnoho dalších. V neposlední řadě je určitě nutné zmínit Vladimíra Hulpacha, který se věnoval adaptacím různých národních literárních památek a kulturních okruhů[21]. Eva Doupalová se zabývala dílem Vladimíra Hulpacha: *„Hulpachovy pověsti jsou vyprávěny mladým čtenářům se smyslem pro dobovou atmosféru i estetické hodnoty původního textu a náleží k tomu nejlepšímu, co bylo ve sledované oblasti české literatury pro*

[18] URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. Žánry, osobnosti, díla. 5. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě – Filozofická fakulta, 2005, s. 114.

[19] URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. *Žánry, osobnosti, díla: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. Vyd. 5. (upr. a dopl.). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005. ISBN 80-736-8046-7, s. 114.

[20] JANÁČKOVÁ, Blanka a Milena ROSOVÁ. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. Vyd. 5. (upr. a dopl.). Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2009. ISBN 978-80-7414-146-1, s. 56.

[21] ČEŇKOVÁ, Jana. Mýty v adaptacích pro děti a mládež. In *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X*, s. 104.

mládež uvedeno."[22] Charakteristika patří k rozsáhlému souboru *Pověsti z Čech, Moravy a Slezska* (2007), do něhož přispěl i Václav Cibula[23].

Václav Cibula v 80. letech navázal na svou tvorbu například *Novými pražskými pověstmi* (1981) a *Pražskými figurkami* (1985). V Severočeském nakladatelství začaly postupně vycházet adaptace mýtů, pověstí a hrdinských eposů věnovaných jednotlivým tehdy severočeským regionům. Patřila sem například Marta Ježková a její dílo *Čertova voda* (1986) nebo Vladimír Hulpach s knihou *Kouzelné dudy* (1985)[24].

Dalším významným autorem pověstí byl Oldřich Sirovátka, který se věnoval zejména lidovým pověstem. V roce 1986 vydal s Martou Šrámkovou knihu *Živá voda: Lidové pověsti z Čech, Moravy a Slezska*. Autoři v díle zaznamenali pověsti z celé České republiky a rozdělili je do několika oddílů, například Čáry a čarovné bytosti; Hory, jezera, stromy; Hrady, vesnice, města; Válečné časy a Útisk a vzpoura. V oddílu Válečné časy dokumentovali stopy vojsk na našem území od tatarských vpádů na Moravu až po jednotky pruské a rakouské[25]. Adaptace pověsťových látek zůstaly nepřehlédnutelnou linií literatury pro děti a mládež i v období od 90. let minulého století až po současnost.

Několik autorů se inspirovalo Jiráskovými *Starými pověstmi českými*, a to například Bohuslav Žárský v knize *Obrázkové staré pověsti české a moravské* (2006), Martina Drijverová ve svých dílech *České pověsti pro malé děti* (2002) a Alena Ježková knihou *Staré pověsti české a moravské* (2005). Každý z autorů přistoupil k adaptaci *Starých pověstí českých* jinak. Žárský se vázal na Jiráskův text minimálně. Občas si vypůjčil nějakou promluvu. Martina Drijverová na rozdíl od Jiráska spojila některé příběhy dohromady, vytvořila tak deset ucelených příběhů. Způsob adaptace Aleny Ježkové je předmětem praktické části, proto zde nebude rozebrán[26].

Na konci dvacátého století vyšla celá řada souborů adaptací, nejvíce z nich spadá do kategorie knih s vlastivědně výchovnou funkcí[27]. Těmito adaptacemi vynikali kupříkladu manželé Poláškovi, kteří shromažďovali látky často nepublikované. Útvary lidové slovesnosti

[22] DOUPALOVÁ, Eva. *Uplatnění pověsťového žánru v současném kulturním životě* [online]. 2009 [cit. 2020-05-14]. https://konference.osu.cz/cestina/dok/2009/doupalova-eva.pdf
[23] DOUPALOVÁ, Eva, pozn. č. 22.
[24] ČEŇKOVÁ, Jana. Mýty v adaptacích pro děti a mládež. In *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X*, s. 104.
[25] ČEŇKOVÁ, Jana, pozn. č. 24, s. 104.
[26] ŠUBRTOVÁ, Milena. Příběhy znovu vyprávěné: Nad návraty Starých pověstí českých. In Cesty současné literatury pro děti a mládež. Slavkov u Brna: BM Typo, 2005, s. 18.
[27] DOUPALOVÁ, Eva. *Uplatnění pověsťového žánru v současném kulturním životě* [online]. 2009 [cit. 2020-05-14]. https://konference.osu.cz/cestina/dok/2009/doupalova-eva.pdf

sbírali od 80. let, nashromáždili přibližně 500 moravskoslezských pověstí, legend a zvyků. Pověsťové soubory Poláškovi vydali v edici Z úst do úst nakladatelství Beatris[28].

Díla literární teoretičky Evy Koudelkové se vyznačují přísným zachováním náležitostí pověsťového žánru. Autorka převyprávěla zejména lidové pověsti z Jizerských hor a Frýdlantska, například v díle *Pověsti od řeky Smědé* (2007).

Mezi autory pověsťových textů patří také Magdalena Wagnerová, která se v literatuře pro děti a mládež věnuje především pohádkám, avšak napsala díla, která se zabývají pražskou historií, konkrétně se jedná o *Pověsti staré Prahy* (2007), *Pražská strašidla a všemožná jiná zjevení* (2010) a *Pražská domovní znamení* (2011).

Podaný výčet rozhodně není úplný, ale rozsah bakalářské práce takový výklad ani neumožňuje. Cílem bylo podat přehled nejvýznamnějších děl a autorů, neboť texty s pověsťovou a mytologickou tematikou vycházejí dodnes a je nutné vnímat jejich význam a funkce na pozadí dříve vydaných děl. Mezi přední autory současnosti patří právě Alena Ježková, jejíž tvorbě bude věnována třetí kapitola a analytická část práce.

2.1 Folklórní pověsti a jejich adaptace pro děti a mládež

Pověst, jak již bylo uvedeno, je epickým prozaickým žánrem pocházejícím z ústní lidové slovesnosti, obvykle se jedná o kratší příběh, ve kterém se v podstatě prolíná reálná historie s fikcí. Pověsti jsou založené na reálné motivaci, zobrazují historicky reálné postavy, místa nebo události, které jsou však dotvořeny fantasknímí prvky. Obecně však pověsti směřují k hodnověrnosti příběhu[29].

Pověsti byly nejprve ústně předávanými příběhy pro dospělé, stejně tak i první zapsané pověsťové příběhy byly určeny dospělému publiku. Jakožto neintencionální četba vstoupily do literatury pro děti až během druhé poloviny devatenáctého století. Knižní trh se tehdy začal rozšiřovat a nabízel hodnotné povídky a romány českých i zahraničních autorů, čímž se lidové pověsti a pohádky ocitly na okraji zájmu dospělých čtenářů. Proces začleňování pověstí do literatury pro děti a mládež byl dovršen na přelomu devatenáctého a dvacátého století, kdy začala vycházet první pověsťová díla určená dětem[30].

[28] DOUPALOVÁ, Eva, pozn. č. 27.
[29] ČEŇKOVÁ, Jana. 2006. *Mýty v adaptacích pro děti a mládež*. In *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež.* Praha: Portál, 2006. 80-7367-095-X.
[30] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2.

Věra Vařejková tvrdí: *„Spojení pověstí s určitým regionem, vztah k národním hodnotám, ideovost (jaké ideové hodnoty autor ve svém díle zdůraznil) a poměr pověsti k pohádce jsou důležité aspekty při pronikání žánru pověsti do dětského vědomí“*[31].

Místní zakotvenost pověstí je jednou z hlavních charakteristik žánru. Věra Vařejková tvrdí, že cesta pověsti do dětského povědomí může být vybudována na vztahu dětí k domovu a jejich přirozené zvídavosti: *„[…] pověst nově sémantizuje místa, v jejichž blízkosti žijeme, která známe a navštěvujeme a jejichž okruh dětem postupně rozšiřujeme v souvislosti s širším chápáním domova […].“*[32] V tomto ohledu je mezi pohádkou a pověstí velký rozdíl. Zatímco pohádka odehrávající se „za devatero horami a devatero řekami“ nechává dětskou fantazii pracovat s neznámým prostředím, pověst je zakotvena do reálných míst, která si dětský čtenář během čtení příběhu spojí s konkrétním zámkem, rybníkem či s jinou reálií[33].

Vztah k národním hodnotám mohou děti získávat právě tím, když jim jsou pověsti vyprávěny. Knižním příkladem může být podle Věry Vařejkové situace zachycená v díle *Babička* od Boženy Němcové, v níž si děti poslechnou od *Babičky* pověst o zázračném uzdravení dívky z boušínského hradu[34]. Zmíněná situace je výjimečná v tom, že děti během vyprávění nahlížejí do ilustrací, do nichž je vyprávění zasazeno, a příběh si s nimi rovnou spojují. Vařejková analyzuje situaci následovně: *„V jejich vědomí zůstal pak Boušín spjat se starou pověstí, která obohatila jejich poznání, imaginaci i pocit vázanosti ke kraji, který jim byl blízkým domovem.“*[35] Podobné zážitky si dnešní děti odnášejí například z prohlídek hradů a zámků. S přispěním učitelů a rodičů se tím u nich formuje národní povědomí.

Ideové hodnoty zdůrazňované adaptátory a vybraná literatura, která se prostřednictvím škol dostávala do dětských rukou, byly ve dvacátém století ideově podmíněny[36]. Výběr jednotlivých motivů podléhal cenzuře autorské i dobové. Zjednodušeně lze říct, že lidové motivy podléhaly dobovému výběru a jejich literární zpracování nebylo odrazem lidových tradic, ale produktem autorské a historické cenzury[37].

Pověst a pohádka existovaly v lidové tradici vedle sebe, avšak pohled na ně byl již tehdy odlišný. Pohádka představovala smyšlený příběh, který neměl reálný základ, pověst ztvárňovala

[31] VAŘEJKOVÁ, Věra. Pověst v literárním povědomí dětí. In Slovo a obraz v komunikaci s dětmi. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2000, s. 42.
[32] VAŘEJKOVÁ, Věra, pozn. č. 31, s. 43.
[33] VAŘEJKOVÁ, Věra, pozn. č. 31, s. 42–46.
[34] VAŘEJKOVÁ, Věra, pozn. č. 31, s. 42–46.
[35] VAŘEJKOVÁ, Věra, pozn. č. 31, s. 43.
[36] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2, s. 174.
[37] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 36, s. 174.

přesný opak. Ke změně vnímání obou žánrů došlo poté, co se začaly objevovat v psané podobě. Hranice mezi pohádkou a pověstí se postupem času staly méně patrné. Oldřich Sirovátka dokonce hovoří o vzniku souhrnného, syntetického žánru stmelujícího pohádku a pověst (tomuto pojetí se nejvíce blíží umělá pohádka)[38]. Sbližování těchto dvou žánrů se projevuje tak, že pověst už není vnímána jako věrohodná. Dnešní dětský čtenář již v pověsti nehledá pouze poučení, ale očekává od četby také zábavu. Nadpřirozené bytosti, ve které lidé dříve věřili (například hejkalové a permoníci), jsou dnešními čtenáři vnímány především jako postavy pohádkové (například drak)[39].

Nejvíce spojit oba žánry se podařilo autorům umělých pohádek, kteří lokalizují děj pohádky do reálného prostředí. Pracují s postavami pohádkovými i pověsťovými a vytvářejí jednoduchou fabuli. Spisovatelem, který rušil hranice mezi pohádkou a pověstí byl například Karel Čapek, jenž do svých pohádek zasazoval postavy a bytosti, které byly vlastní pověsťovým látkám (např. vodník, rusalka)[40].

České pověsti se v povědomí dětí a mládeže nevyskytují izolovaně. Již od předminulého století jsou do česky psané literatury začleňovány lidové látky jiných národů. Například Eduard Petiška nebo Vladimír Hulpach adaptovali zahraniční mýty, čímž obohatili literaturu o nové motivy a ideje[41].

Pověsti dětského čtenáře lákají i v současnosti, jak ukazují výsledky v anketě SUK – Čteme všichni, v níž v roce 2008 vyhrálo dílo Aleny Ježkové *55 českých legend z hradů, zámků a měst* v anketě dětí.

2.1.1 Typologie pověstí

Pověsti je možné členit na základě různých hledisek, jednotná typologie pověstí však není, existuje vedle sebe několik pověsťových klasifikací. V české literatuře se klasifikaci věnovali Libuše Pourová nebo Jaroslav Toman.

Pro účely této práce byla zvolena klasifikace Oldřicha Sirovátky[42], který rozděluje pověsti podle námětů a motivů na tři skupiny: historické, místní a demonologické neboli pověrečné. Někteří zahraniční odborníci slučují historické a místní pověsti, které souhrnně

[38] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2, s. 176–177.
[39] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 38, s. 177.
[40] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 38, s. 177.
[41] ČEŇKOVÁ, Jana. 2006. Mýty v adaptacích pro děti a mládež. In Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. 80-7367-095-X, s. 94.
[42] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 38, s. 174.

označují jako pověsti kulturněhistorické. Některé pověsti obsahují více motivů, kvůli čemuž není možné je jednoznačně typologicky zařadit. Jedná se například o pověsti o pokladech, které mohou být považovány za látky pověrečné, ale zároveň také za místní[43].

Prvním typem jsou **historické pověsti,** které vykreslují jakýsi lidový obraz národní minulosti. Historické pověsti nepodávají kronikářský záznam nebo přesnou zprávu o události nebo historické postavě. Odráží to, co prostí lidé považovali ze své minulosti za tolik významné a zajímavé, aby si to udrželi v paměti, což způsobuje, že někdy mohou stát dokonce v protikladu s tím, co je psáno v dějepisných knihách a příručkách[44].

Paměť lidové historické tradice ale není příliš obsáhlá. Většina historických pověstí tak vyprávěla o událostech, které se odehrály před sto až třemi sty lety. Tuto časovou mez pověsti překračovaly jen tehdy, pokud se mohly opřít o písemnou nebo přímo tištěnou tradici[45].

Oldřich Sirovátka uvádí, že: *„Hlavní cykly historických pověstí vyprávějí o válkách a vojenských nájezdech, o časech poddanství a roboty, o útisku a lidových revoltách, o přírodních katastrofách a o epidemiích a hladomorech. Zvláštní postavení má poté okruh „starých" českých pověstí, které vyprávějí příběhy z nejstarších českých dějin. Mezi těmito příběhy bychom těžko hledaly ty, které se šířily pouze ústní podobou."*[46]

Lokální neboli **místní pověsti** jsou příběhy, které se soustřeďují na vznik, osudy i zánik zajímavých a pozoruhodných i kulturních památek. Jejich základem je nějaký „místní jev", podle jehož typu se dále dělí do dvou okruhů. Prvním z nich jsou pověsti, které vypráví o přírodních, krajinných jevech – o kopcích, údolích, horách, skalách, jeskyních, jezerech, stromech atd. Druhý okruh se týká zvláštností a pozoruhodností kulturních i stavebních – vzniku, osudů a zániku vesnic a měst, hradů a zámků, kostelů a klášterů atd. Úplně samostatně stojí příběhy o vzniku názvů, které jsou označovány jako pověsti etymologické nebo toponymické[47].

Velmi oblíbené jsou pověsti **demonologické**, označované rovněž jako pověrečné, neboť vycházejí ze starého pověrečného názoru. Vyprávějí o nadpřirozených bytostech, démonech a úkazech, kvůli čemuž se někdy objevuje také termín pověsti strašidelné. V zahraničí je nejběžnějším označením pověsti mytické, protože v nich hraje hlavní roli mytická bytost[48].

[43] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2, s. 55.
[44] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 43, s. 56.
[45] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 43, s. 57.
[46] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 43, s. 57.
[47] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 43, s. 58.
[48] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 43, s. 58.

Lidé se dříve při výkladu světa opírali o pověrečné představy jak o přírodě, tak i o osudu člověka či o posmrtném životě. Později na ně působila náboženská dogmata, a to zejména učení o posmrtném životě, o čarodějnicích a o pekle. Právě o tyto příběhy se pověrečné pověsti opírají a ilustrují je v krátkých vyprávěních. Varují tak před mocí vodníka, divoženek, permoníka a obecně těch, kteří se objevují po své smrti. Pro pověrečné pověsti je typické, že se odehrávají na zvláštních místech, například na zřícenině hradu na kopci, lávce přes potok nebo na kříži na poli, v určitý a mimořádný čas, například na Velký pátek, Dušičky, „než kohout zakokrhá", když se stmívá nebo přímo o půlnoci[49].

Oldřich Sirovátka zmiňuje, že: „*Pověsti historické a místní jsou objektivní, neosobní a věcné. Pověrečné pověsti jsou subjektivní, proniká do nich osobní citový tón. Někdy je dokonce celá pověst podána jako osobní zážitek vypravěče.*"[50]

Kromě výše uvedených kategorií lze rozlišit ještě pověsti zbojnické a židovské. Ústřední postavou zbojnických pověstí je zbojník, který škodí mocným a bohatým pánům a pomáhá chudým lidem. Nejznámějším českým zbojníkem je Ondráš a slovenským Jánošík. V židovských pověstech je hlavní postavou Žid, obvykle muž. Častým motivem je moudrost, důvtip a odvaha. Nenávist či strach z Židů jsou častou nástrahou a zápletkou pověsti, kterou musí hlavní hrdina překonávat (např. pověst O rabínovi a císaři[51]). Židovské pověsti se nejčastěji odehrávají v Praze, což je pravděpodobně kvůli tomu, že v Praze žila početná židovská komunita[52].

Prameny pro adaptace českých pověstí jsou zejména staročeské památky, jako je Kristiánova legenda z 10. století, Kosmova kronika z 12. století, veršovaná Dalimilova kronika ze 14. století či Kronika česká Václava Hájka z Libočan ze století šestnáctého[53].

[49] SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. ISBN 80-850-1006-2, s. 60-61.
[50] SIROVÁTKA, Oldřich, pozn. č. 49, s. 62.
[51] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8, s. 104–105.
[52] ČEŇKOVÁ, Jana. Mýty v adaptacích pro děti a mládež. In *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X*, s. 104-105.
[53] ČEŇKOVÁ, Jana, pozn. č. 52, s. 100.

3 Alena Ježková

V této kapitole se zaměříme na život a tvorbu Aleny Ježkové. Součástí kapitoly bude také rozhovor s autorkou, ze kterého budeme vycházet v analytické části.

Alena Ježková, občanským jménem Alena Wagner, se narodila 6. října 1966 v Praze. Jedná se o současnou českou novinářku a prozaičku, kterou proslavily především knihy pro děti a mládež.

Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy vystudovala obor čeština a pedagogika. Doktorské studium dokončila v roce 2007 na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze, kde studovala obor teorie výtvarných umění. Poté působila jako nezávislá publicistka a novinářka. Pracovala například pro *Lidové noviny* nebo pro týdeník *Reflex*, kde byla šest let v pozici reportérky, editorky a zástupkyně šéfredaktora. Kromě toho také pracovala v několika PR agenturách. Mezi roky 2000 až 2002 působila jako ředitelka Odboru public relations Magistrátu hlavního města Prahy a iniciovala mezinárodní soutěž na dodnes užívané logo hlavního města Prahy. Poté působila na řídících pozicích v PR a komunikačních agenturách REGTIME a AMI Corporate Design. Od roku 2005 je nezávislou konzultantkou v oboru médií a public relations.

Přestože je Alena Ježková známá především jako autorka knih pro děti a mládež, podílela se i na několika literárních projektech. Spolupracovala například s Národní knihovnou České republiky na projektu zaměřeném na seznámení veřejnosti s iluminacemi *Dalimilovy kroniky*, jež knihovna získala v dražbě v roce 2005. Následně tak vzniklo dílo *Příběhy z Dalimila (2006),* které obsahuje komentované iluminace z *Dalimilovy kroniky.*

Ježková během své kariéry získala mnoho literárních ocenění za knihy pro děti a mládež, a to nejen v České republice, ale i v zahraničí. Je například držitelkou mezinárodního ocenění White Raven (Bílá vrána), které poprvé získala v roce 2007 za sbírku pověstí *Staré pověsti české a moravské* a poté v roce 2012 za prózu *Dračí polévka*.

Alena Ježková je rovněž politicky aktivní, ve volebním období 2014–2018 byla zvolena do zastupitelstva městské části Praha 1 [54]. A byla tedy zvolena zastupitelkou městské části Praha 1 pro volební období 2014-2018. V roce 2018 působila v prezidentských volbách jako

[54] Kandidátní listina: My, co tady žijeme. Alena Ježková: Volby. *Volby.cz* [online]. 2014 [cit. 2020-06-25]. Dostupné z: https://volby.cz/pls/kv2014/kv21111?xjazyk=CZ&xid=1 &xv=11&xdz=5 &xnumnuts=1100&xobec=500054&xstrana=1104

mluvčí a poradkyně Pavla Fischera[55] a od 1. března 2019 ředitelkou Odboru marketingu a komunikace na Magistrátu hlavního města Prahy[56].

3.1 Alena Ježková a její tvorba pro děti a mládež

První knihou pro děti a mládež, kterou Alena Ježková vydala, byl v roce 1998 fantazijní pohádkový příběh s názvem *Hrochoslon*. Příběh vyprávěl o dvou kamarádkách, které se společně dostaly do snové země a snažily se zachránit nemocného prince[57]. Druhou knihou z roku 2002 byl netradiční průvodce *Praha babka měst.* Inspirací pro napsání této knihy byla autorce její dcera, která měla v té době s tématem pražské historie ve škole problémy[58].

Třetí vydanou knihou se stal soubor moderních adaptací nejstarších českých legend a mytických příběhů, který vyšel v roce 2005 s názvem *Staré pověsti české a moravské.* Ježková za toto dílo obdržela Cenu učitelů a knihovníků v anketě SUK – Čteme všichni, Nakladatelskou cenu nakladatelství Albatros a byla nominována na Zlatou Stuhu. Ve stejném roce vyšlo rovněž dílo *Karel IV.*, v němž autorka vyprávěla o císaři jako o malém chlapci, o manželovi, otci, vojevůdci, vzdělanci i spisovateli. Tím vším totiž Karel IV. byl.

Roku 2006 vyšly Aleně Ježkové dvě knihy. První z nich byly *Příběhy z Dalimila*, které obsahovaly komentované iluminace Dalimilovy kroniky. Následovaly pověsti a legendy ze staré Prahy zpracované v díle *77 pražských legend*. Kniha je výjimečná například tím, že obsahuje detailně ilustrované mapky, a tím slouží čtenáři jako průvodce Prahou.

V roce 2007 vyšlo autorce hned několik knih. Jako první můžeme zmínit *55 českých legend z hradů, zámků a měst*, jež obsahuje příběhy z památných míst Čech. Rok na to za ni obdržela od dětí první místo v anketě SUK – Čteme všichni. Další knihou byly *Příběhy českých knížat a králů*. Autorka v díle zachycuje životy slavných osobností české historie. Ježková zachytila kromě osobností také boje o území nebo vztahy mezi jednotlivými hlavními postavami. Klidně bychom mohli dílo považovat za stručný přehled o historii české země od dob Slavníkovců až po Karla IV. I toto dílo získalo ocenění v anketě SUK – Čteme všichni. Autorka za tuto knihu získala rovněž Cenu učitelů, Cenu nakladatelství Albatros a v roce 2008

[55] *Alena Ježková* [online]. 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: https://www.alenajezkova.cz/zivotopis/

[56] Některé autorčiny životní osudy a postoje můžeme najít v dokumentárním filmu *Holky z fildy* z roku 2009. Vznikl pod záštitou ČT a pojednává o generaci žen, které společně prožily osudovou historickou událost, a to listopadovou revoluci v roce 1989.

[57] Hrochoslon. *Databazeknih.cz* [online]. [cit. 2020-07-12]. Dostupné z: https://www.databazeknih.cz/knihy/hrochoslon-54644

[58] BLANDA, R. *Rozhovor s Alenou Ježkovou* [online]. 2008 [cit. 2020-05-12]. https://www.kdb.cz/novinky/6 /rozhovor-s -alenou-jezkovou.html?id-kategorie=724

i Zlatou stuhu. Navíc v roce 2010 byla za toto dílo autorka zapsána na Honour List (Čestnou listinu) mezinárodní organizace pro dětskou literaturu IBBY.

Na další procházku Prahou vzala Ježková děti v roce 2008 knihou *Prahou kráčí lev*. Toto dílo ocenili přímo dětští čtenáři jako Nejkrásnější knihu roku. V témže roce získal „lví průvodce Prahou" druhé místo v anketě Nejčtenější kniha roku. Autorka za knihu navíc získala Cenu učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství a v roce 2009 nominaci na prestižní ocenění Magnesia Litera v kategorii Litera za knihu pro děti a mládež. Autorka v knize zachytila příběh malého chlapce, který zůstal sám v pražském hotelovém pokoji a ztratil svého oblíbeného plyšového lva, kterého se rozhodnul jít hledat. S tím mu pomáhal pražský holub. Během pátrání zažil velká dobrodružství a nakonec svého lva našel. Kniha byla opět koncipována jako pražský průvodce.

Roku 2009 bylo vydáno dílo *33 moravských legend,* v němž jsou zpracované pověsti z moravských hradů, zámků a měst. Téhož roku vyšly také *Řecké báje*, v nichž autorka zpracovala starořeckou mytologickou látku. Ježková do svého díla zařadila mezi jednotlivé pověsti „teoretické" dvoustrany, na nichž přináší dětskému čtenáři souhrnné informace například o jednotlivých bozích, o důležitosti osudu a věštby nebo o výzbroji řeckých vojáků. Přiblížila tak dětskému čtenáři tehdejší život Řeků a vytvořila tím větší prostor pro dětskou fantazii, neboť se čtenář díky těmto informacím mohl v jednotlivých příbězích více vyznat.

Kratší povídkou s názvem *Tatínkovy obrázky* přispěla Ježková v roce 2010 do knihy Barbory Nesvadbové a Natálie Kocábové *3 maminky a tatínek*.

Následujícího roku vyšel soubor patnácti příběhů založených na nejslavnějších ruských lidových pohádkách pod názvem *Baba Jaga, kostlivá noha*. Kromě těchto pohádek vyšla v roce 2011 kniha *Dračí polévka,* v níž autorka popisuje příběh malého vietnamského chlapce, který se svou rodinou žije v Praze. Za tento titul získala Nakladatelskou cenu Albatros a byla nominována na Zlatou stuhu.

Pro čtenáře mladšího školního věku je určena próza *Dobrý svět* z roku 2012. Autorka v ní sleduje osudy malých vesnických hrdinů a snaží se ukázat alternativu k životu ve velkoměstě. V témže roce vyšel soubor textů věnovaných českým světcům s názvem *České nebe*. Kniha byla v roce 2013 nominována na cenu Zlatá stuha.

Poslední knihou, kterou Ježková vydala pro děti a mládež, byl *Karel IV. a jeho Praha* z roku 2016. Jedná se o populárně-naučnou publikaci o stavbách, řemeslech a každodenním životě Prahy v době Karla IV. Dětský čtenář se tak seznámí například s tím, jak tehdejšího panovníka vnímali jeho dvořané, jakými schopnostmi vynikal a jaká tehdy vlastně Praha byla.

Od té doby vydala Alena Ježková již dvacet tři titulů, z nichž některé byly přeložené do cizích jazyků a byly vydávány v zahraničí. Stala se oblíbenou autorkou jak u čtenářů, tak i u odborné společnosti, zařadila se mezi nejvíce oceňované autory v žánru populárně-naučných knih o historii pro děti[59].

3.2 Rozhovor s Alenou Ježkovou

Tato kapitola zprostředkovává rozhovor s autorkou, jenž byl veden korespondenčně a jehož cílem bylo zjistit zejména její motivaci k popularizaci historie pro děti a mládež. Otázky jsou zaměřené například na to, jak sama autorka přistupuje k adaptačnímu procesu a jaké úpravy jsou podle ní v adaptacích klíčové. Další otázky pak směřují například ke čtenářské recepci vybraného žánru, dílčím žánrovým specifikům a podobně. Otázky byly vymyšleny tak, aby korespondovaly s tematikou práce, například jakým stylem autorka pracuje s fakty a jak jednotlivé příběhy upravuje. Rozhovor je autorizován, odpovědi autorky jsou autentické, neprošly jazykovou a stylovou úpravou.

1. V jednom z rozhovorů jste uvedla: „Zabývám se většinou tím, čemu se říká ‚popularizace historie'. Prostě ji vyprávím po svém, prostřednictvím příběhů, pocitů, s nějakým osobním okouzlením. Ale než se do nějakého tématu pustím, musím perfektně znát fakta." Proč je podle Vás popularizace historie tak důležitá? Proč pro dětského recipienta?

„Myslím si, že to vychází z praxe. Tím, že jsem absolvovala několik stovek besed, jsem sama viděla, že historie není něco, po čem by děti samy dobrovolně sáhly. Je to také způsobeno velkou konkurencí fantasy literatury, která dětem přináší daleko atraktivnější materiál. Já si ale myslím, že když člověk nezná historii, tak je neúplný. Žije v nějaké realitě a neuvědomuje si, že za ním stojí obrovské dědictví lidstva, ze kterého se dá čerpat. Stojím si za tím, že znát základní věci z historie a mýtů patří ke kulturní výbavě a vždy patřit bude.

Problém je také ve výuce historie na školách. Učí se podobně jako matematika, pouze se vykládá. Děti se učí něco nazpaměť, a chybí jim časový kontext, který je velmi důležitý. Získat kontext nám pomáhají osobní příběhy a sociální historie, která je k dispozici, a to uvádí historii do určité trojrozměrnosti. Proto si myslím, že je popularizace hodně důležitá, jakkoli ošklivě to spojení zní. Zvykli jsme si považovat za popularizaci historie něco, co vypráví o historii, ale je to v uvozovkách čitelné. Není to učebnice."

[59] Ve většině případů se jedná o ceny udílené ze socioprofesních pozic. Ceny udělují lidé, kteří pracují přímo s dětmi, nebo z výsledků dětských čtenářských anket.

2. Proč podle Vás právě příběh má moc dětského čtenáře oslovit?

„Příběh má moc oslovit dětského čtenáře proto, že je to něco, co je živé. V příběhu se dítě identifikuje s nějakou postavou. Přemýšlí o ní, může ji sledovat, srovnává se s ní, a tím je ten příběh živý.“

3. Jak pracujete s fakty a jak je přetavujete v konkrétní příběh?

„Pro mě jsou fakta číslo jedna. Před vlastním psaním věnuju opravdu dlouhé měsíce studiu daného tématu, před nímž mám vždy obrovskou pokoru, a dokonce velmi váhám, jestli se mám do něčeho tak obrovského vůbec pustit. Snažím se nastudovat naprosto všechny prameny. Postupuji vždy od toho nejstaršího a sleduji, jak se příběh s každým dalším dílem mění, přizpůsobuje, beletrizuje. Potom nastává ten okamžik, kdy je potřeba hledat způsob, který je vhodný pro naši současnou situaci, přičemž příběh nesmí ztratit nic ze své původnosti. Ve svých dílech se poté snažím uvádět historickou literaturu, ze které jsem čerpala. Každý rukopis přečte odborný pracovník, který je specialistou na dané historické období, protože si myslím, že vše musí být naprosto správně.“

4. V tomtéž rozhovoru uvádíte, že jste se do převyprávění českých pověstí pustila proto, že vaše tehdy devítiletá dcera nerozuměla jazyku Jiráskových pověstí. V čem se, kromě snahy o srozumitelnost pro současného čtenáře, Vy sama odlišujete od ostatních autorů, kteří se snaží přibližovat mýty a pověsti dětem?

„Já nevím. Popravdě ostatní autory nezkoumám. Kromě psaní mám ještě jiné práce a neumím si představit, že bych k tomu všemu sledovala, co tady vychází od ostatních současných autorů pro děti a mládež. A je to pro mě docela úleva, protože si říkám, že když to začnu dělat, bude mě to ovlivňovat.“

5. Co je Vaše přednost/doména a proč?

„Řekla bych, že mojí doménou je jazyk. V řeči jsem celkem netrpělivá, zbavuju se zbytečností a myslím si, že je v dílech vidět, že se člověk jen tak nevykecává, ale že jde rovnou k věci. Díky tomu recipienta čtení nezačne unavovat.“

6. Čí adaptace považujete za nejzdařilejší a proč?

„Jestliže se bavíme o českém prostředí, bezpochyby jsou to díla Eduarda Petišky, především Staré řecké báje a pověsti a Čtení o hradech, zámcích a městech. Jsou to fantasticky

napsané věci, velice živé a odpracované. Pokud se přesuneme do zahraničí, nejlepší je pro mě Robert Graves a jeho dílo Řecké báje. To je však pro dospělé čtenáře.“

7. Co, na jakých úrovních (kromě jazykové, slohové) a proč ve svých adaptacích pro dětské čtenáře upravujete?

„Já ani tolik neupravuju, spíš zestručňuju. Pokud je základní příběh, který má dalších dvacet větviček, tak si vyberu ty, které mají pro dítě nějaký smysl. Mým cílem je, aby současné dítě, které se v mnohém liší od dítěte před padesáti lety, si odneslo alespoň základ. A pak ať hledá dál, až dospěje.“

8. Co se naopak snažíte zachovat a proč?

„Snažím se držet stále základní schéma, to je posvátná věc. Toho se nesmíte dotknout, jinak to přestane fungovat. Když původní text končí tragicky, musí to tak zůstat. Opravdu se nesmí dělat dobrý dětský konec. Jinak mýtus nepředáte dál v původní podobě a přestane fungovat.“

9. Stává se, že adaptuje-li se mytický text pro děti, ztratí svou všeobecnou platnost a blíží se struktuře pohádky. Kde je podle Vás hranice, která by neměla být překročena? Řešíte tuto otázku při své práci?

„Tuto otázku řeším jako první. Zásadně text neupravuju a jsem proti tomu. Dokonce jsem i proti mísení pohádek. Zvykli jsme si například v televizní podobě vzít dvě pohádky a smíchat je dohromady. To je podle mě úplně otřesné, protože to přestává fungovat a člověk se potom ztrácí v ději. Je potřeba zachovat jednoduchý příběh, v němž figuruje dobro a zlo, přičemž dobro nakonec zvítězí.

Ke starým textům bychom měli vždy přistupovat s úctou, protože my je pouze předáváme dál, neměli bychom si je přivlastňovat a udělat z nich vlastní dílo. Musí fungovat i z našich rukou, jako fungovaly před sto lety.“

10. Jak si vysvětlujete fakt, že v jednom z průzkumů oblíbenosti žánrů (prováděla doc. I. Gejgušová mezi 700 žáky ZŠ od 4. po 9. třídu a žáci měli jednotlivé žánry hodnotit známkou od 1 do 5 jako ve škole) se historická próza zařadila k těm nejméně oblíbeným (známka 3,71) a v necelé polovině případů získala dokonce pětku?

„To je jednoduché. Historické prózy pro děti a mládež je tu zoufale málo. Je málo odpracovaná a zůstává ve formální rovině. Pro spisovatele, který není vyhraněný, je velice

složité se pouštět do historických faktů až tak podrobně, jako to třeba dělám já. Ale já to dělám, protože mě to baví.

Je to také kvůli tomu, že některá témata jsou velmi ožehavá a ve společnosti se otevírají pomalu. Potom jsou témata, která jsou šíleně těžká. Jak třeba chcete psát o Terezíně pro devítileté současné dítě?"

11. Je to podle Vás způsobeno dostupnými texty? Jak obecně hodnotíte tradici tohoto typu literatury u nás (případně srovnáte-li se zahraničím)?

„Ano, jak už jsem zmínila, je to podle mě způsobeno nedostatkem textů. Myslím si, že se situace trochu zlepšuje, ale stále to není dostatečné.

Nejsem teoretik literatury, vycházím pouze ze svých dojmů, ale myslím si, že tradice této literatury u nás byla zpracovávána v šedesátých, sedmdesátých i osmdesátých letech, kdy začala v Albatrosu vycházet neuvěřitelná díla. Takže historie svým způsobem zpracovávaná byla, ale byla samozřejmě ideologicky pokřivená."

12. Kde je podle Vás ještě „mezera"/prostor pro realizaci v oblasti popularizace historie a proč?

„Obrovská mezera na trhu je podle mě v historii 20. století. Dnešní děti, ale i dospělí, si pletou první a druhou světovou válku, rok 1989 a 1968. Jsou to pro ně jen čísla."

13. Co máte Vy sama ještě v plánu? Kam momentálně směřuje Vaše další tvorba pro děti a mládež? Necháváte se nějak ovlivnit dětmi při besedách? Mají nějaká konkrétní přání? Jaká?

„V posledních letech jsem se poměrně vzdálila od tvorby pro děti a mládež, ale myslím si, že se k tomu vrátím, protože tam cítím nějaký svůj dluh. Myslím si, že zrovna v příštím roce by mohla vyjít kniha, která by byla reflexí na 20. století."

14. Lákají Vás (vedle Prahy) např. pověsti nějakého konkrétního regionu? Kterého a proč?

„To, co jsem považovala za nejdůležitější pro běžnou znalost dítěte, jsem zmínila v cyklu 77 pražských legend, 55 českých legend z hradů, zámků a měst a 33 moravských legend a mám pocit, že mi to stačí."

Autorčiny odpovědi budou využity v analytické části práce a budou sloužit jako opora při interpretaci vybraných textů.

4 Analýza vybraných knih

Hlavním tématem práce je literární adaptace v literatuře pro děti a mládež. Analytická část je zaměřená na odhalení adaptačních postupů adaptátorky Aleny Ježkové. Cílem této kapitoly bude blíže představit a analyzovat vybraná díla Aleny Ježkové, přičemž důraz bude kladen na způsob adaptace konkrétních pověstí. Zvoleny byly *Staré pověsti české a moravské* a *Příběhy českých knížat a králů,* neboť za tato díla byla autorka opakovaně oceňována. Autorčiným specifikem je zobrazování hlavního města, proto je posledním zvoleným titulem *77 pražských legend*. Analýza bude založena na komparaci se staršími díly, aby více vynikl autorský styl adaptací Aleny Ježkové.

Díla jsou seřazena podle roku vydání od nejstaršího po nejnovější. Nejprve bude pozornost věnována *Starým pověstem českým a moravským* (2005), které budou porovnávány s Jiráskovými *Starými pověstmi českými* (1894). Z obou těchto děl byla pro komparaci vybrána pověst o praotci Čechovi. Zvolena byla proto, že je úvodním vyprávěním v obou dílech a lze na ní ukázat největší rozdíly v adaptačním procesu obou autorů. Následovat bude kapitola o 77 pražských legendách (2006), z nichž byla vybrána pověst O staroměstském orloji, která bude porovnávána se stejnou pověstí z díla *Staré pověsti pražské* (1999) od Adolfa Weniga. Analytickou část uzavře interpretace díla *Příběhy českých knížat a králů* (2007).

4.1 Staré pověsti české a moravské

Staré pověsti české a moravské byly vydány poprvé v roce 2005 nakladatelstvím Albatros s ilustracemi Renáty Fučíkové. Dílo bylo natolik úspěšné, že za něj autorka obdržela několik ocenění, a to dokonce i Mezinárodní ocenění „White Raven“ v roce 2006[60].

Kniha obsahuje nejznámější české pověsti, od příchodu praotce Čecha přes příběhy o Bivojovi, Libuši a Přemyslovi, které jsou doplněny legendami o životě prvních historických Přemyslovců – Bořivoje, svaté Ludmily a svatého Václava[61].

V knize najdeme čtrnáct příběhů, z nichž jedenáct můžeme označit za pověsti a zbylé tři za legendy. Řazení jednotlivých vyprávění je chronologické. Autorka začíná příchodem praotce Čecha, dále vypráví o Krokovi a jeho dcerách, o Bivojovi, o Libuši a Přemyslovi, o založení Prahy, o dívčí válce, o Horymírovi, o lucké válce, o Durynkovi a o Svatoplukovi.

[60] Alena Ježková: White Raven. *Alenajezkova.cz* [online]. 2007 [cit. 2020-07-09]. Dostupné z: https://www.alenajezkova.cz/zivotopis/

[61] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 5.

Knihu uzavírají tři legendy, konkrétně se jedná o legendu O Bořivoji, O kněžně Ludmile a O knížeti Václavovi, po nichž je na úplný závěr přidaná pověst O Ječmínkovi.

Většinu pověstí v tomto souboru lze z hlediska typologie zařadit mezi historické, neboť zachycují vývoj událostí naší země. Některé pověsti však můžeme zařadit mezi etymologické, například pověst O založení Prahy. Typologicky odlišná je také pověst O Ječmínkovi, ve které je kladen důraz na Hanou, a proto ji můžeme označit jako pověst místní.

Autorka na konci díla uvádí seznam pramenů, z nichž během psaní díla vycházela. Seznam těchto zdrojů je poměrně obsáhlý, což koresponduje s tím, že sama autorka uvedla, že procesu psaní předchází dlouhé studium dané látky. „*Před vlastním psaním věnuju opravdu dlouhé měsíce studiu daného tématu, před nímž mám vždy obrovskou pokoru, a dokonce velmi váhám, jestli se mám do něčeho tak obrovského vůbec pustit. Snažím se nastudovat naprosto všechny prameny. Postupuji vždy od toho nejstaršího a sleduji, jak se příběh s každým dalším dílem mění, přizpůsobuje, beletrizuje.*“[62] Mezi největší inspirace pro toto dílo můžeme zařadit *Staré pověsti české* od Aloise Jiráska, s nimiž bude adaptace Aleny Ježkové srovnána, dále *Kosmovu kroniku českou*, *Kroniku tak řečeného Dalimila* nebo také dílo *Ze starých letopisů* od Ivana Olbrachta. Alena Ježková nevycházela pouze z pověsťových souborů, ale věnovala pozornost i odborným publikacím historiků, mezi něž patří například dílo *Počátky Přemyslovců* od Dušana Třeštíka.

Kniha začíná úvodním textem, který je psán kurzívou a snaží se vtáhnout čtenáře do atmosféry díla. Tato pasáž dětskému čtenáři nepřímo osvětluje základ pověstí a jejich význam, neboť zde upozorňuje na příběhy, *které nikomu nepatří* a které se předávají z generace na generaci. V závěru této úvodní pasáže zdůrazňuje důležitost historie a její znalosti *„Jsou příběhy, které nikomu nepatří, a přesto jsou pořád navlečené na šňůrce lidské paměti. Náhrdelník z lásky a statečnosti, smutku, odvahy a naděje těch, kteří žili před námi, dnes ale leží zapomenutý, stranou našeho života. Jenže ať chceme či ne, každého z nás ten neviditelný šperk poutá s lidmi dávného věku. Svazuje naše osudy. My jsme jejich budoucností, oni naším počátkem.“*[63]

V rámci teoretické části práce jsme se zabývali teoretickým uchopením pověstí, kde jsme věnovali pozornost i časoprostorovému zakotvení, které je pro pověsti typické. Tento rys pověstí reflektuje i autorka v úvodních pasážích jednotlivých textů. Před každou pověstí se nachází krátký naučný text, který tvoří předěl mezi jednotlivými příběhy a seznamuje čtenáře s

[62] VIZ. Rozhovor s Alenou Ježkovou
[63] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 5.

charakteristikou období, v němž se děj odehrává[64]. Poté následuje samotná pověst. Příběhy mají rozsah tří až pěti stran.

Autorka v díle hojně užívá básnické prostředky, jimiž dětskému čtenáři lépe dokresluje situaci. Můžeme najít například enumeraci (stádečko dobytka, koz, ovcí a prasat; z trav, skal, a pramenů…), přirovnání (tesáky ostré jako nůž, pavučiny svazovaly listy a kmeny jako vlákna čistého stříbra…) a velmi často personifikaci (skála vládla; skála se před nimi otevřela, pohltila je a zase se zavřela; les se třpytil, pavučiny svazovaly, hvězdy se rozsvítily…). Výjimkou není ani užití kontrastu: *„A tak tu bděli dva osamělí, černovlasá dívka v bílém a bílý měsíc v černé tůňce…“*[65]

V celé knize klade autorka velký důraz na popis krajiny, ve které se daný příběh odehrává. Je to pravděpodobně proto, že v době, o které autorka vypráví, byla příroda neoddělitelnou součástí lidského života. Lidé se živili lovem zvěře a pěstováním plodin. Výjimečný byl pro ně i celoroční koloběh přírody. Například příběh O Čechovi je plný popisu přírody: *„Na krajinu se pomalu snášel soumrak. Stromy v mírném vánku třepotaly stříbrnými zelenými listy a vysoká tráva se vzdouvala v měkkých vlnách, pozlacených posledními paprsky slunce. Teplý vzduch nad močály ostře voněl, ze všech stran se ozýval zpěv a cvrlikání ptáků. Od olšového háje vyšlo malé stádo jelenů a laní na večerní pastvu. Krajinou se vinul průvod poutníků. Kudy prošli, zůstávala v širokém pásu polehlá tráva, zdupaná množstvím lidských a zvířecích nohou. […] Do všech stran se odsud otevíral pohled do širokého zvlněného kraje. […].“*[66] V následující ukázce je zaznamenán popis prostředí Vyšehradu: *„Řeka tu byla široká, zeleně a hnědě probleskovaly její hlubiny a tůně. Na protějším břehu strměla do výšky skála prorostlá chuchvalci letitého mechu a dlouhými travinami, o její patu se tříštil divoký říční proud. Šedá a mlčenlivá skála jako by tu od věků vládla okolní krajině. „To je místo, které mi bohové ukázali,“ řekl Krok. A na vrcholu skály nechal vybudovat hradiště, kterému pro jeho vysokou polohu dali jméno Vyšehrad.“*[67] Autorka odvozuje popis Vyšehradu na základě jeho názvu. Je to příklad lidové etymologie, který je pro dětského čtenáře jistě blízký, neboť si je schopen odvodit název Vyšehradu na základě toho, že je vysoko položeným hradem. V některých případech je popis krajiny shodný s náladou či událostmi odehrávajícími se v danou chvíli v příběhu, což se může vztahovat k tomu, co bylo zmíněno výše, tedy že lidé dříve opravdu „souznili“ s přírodou. Se shodou popisu krajiny s náladou v příběhu se můžeme setkat

[64] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 5.
[65] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 64, s. 22.
[66] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 64, s. 11–12.
[67] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 64, s. 20.

například v pověsti O Lucké válce: *„Nad planinou ve vteřině pohaslo nebe, jak letící dravci svými křídly zastínili slunce. Jako šípy vyrazili po zemi štěkající a skučící psi s vyceněnými tesáky v rudých tlamách. Zvedl se temný vichr, rval listí ze stromů a skláněl trávu k zemi, zdvihal do výše sloupy prachu a suché hlíny.“*[68] Autorka se podrobně rozepisuje i o významných budovách, například v příběhu O Svatoplukovi: *„Nedobytné sídlo moravského krále Svatopluka leželo na řece Moravě. Jeho mohutné a pevné hradby bylo vidět z daleka. V otevřené krajině čnělo město jako zalidněný ostrov, pyšnící se mocí, vojskem, vzdělaností, zbožím a nádherou všeho tehdejšího světa.“*[69] Z výše zmíněné ukázky můžeme vyvodit propojení vzhledu a osobitosti Svatopluka s jeho městem. Statný, mladý a vzdělaný Svatopluk má tedy mohutné, mocné, vzdělané a krásné město.

Výrazným prvkem v knize je přímá řeč. Dialogičnost je jedním ze specifických rysů literatury pro děti a mládež, mj. i proto ji autorka často užívá. Domníváme se také, že čtenář lépe pochopí situaci, v níž promlouvají samotné postavy, než když je zprostředkovaná vypravěčem. Samotná přímá řeč je většinou stručná. Nejčastěji se jedná opravdu pouze o jednu větu: *„Tam, před námi, vidíte tu horu?“*[70], *„Pod tou horou, v jejím stínu a pod její ochranou přenocujeme“*[71], *„Rád vyslyším přání svého kmene,“* přikývl vojvoda Čech. *„I já cítím, že jsme našli nový domov.“*[72] Tuto tendenci zmiňuje v rozhovoru sama autorka, úsporný jazyk je výsledkem záměrné snahy o nepřesycení textu zbytečnými detaily. Dítěti takový jazyk usnadňuje orientaci v textu a porozumění příběhu, k jazykové strohosti sama autorka uvedla: „*V řeči jsem celkem netrpělivá, zbavuju se zbytečností a myslím si, že je v dílech vidět, že se člověk jen tak nevykecává, ale že jde rovnou k věci. Díky tomu recipienta čtení nezačne unavovat.“* Za výjimečný případ by se dala označit přímá řeč v pověsti O dívčí válce během rozhovoru Ctirada se Šárkou. V tomto případě se čtenář prostřednictvím dialogu seznamuje s dějem. Namísto toho, aby jednotlivé obrazy a události vykresloval vypravěč, se vypravěčské role ujímají samy postavy. Autorka se tak zřejmě snaží o větší autenticitu textu a vtažení čtenáře do děje. *„Nemusíš se bát. Povez, kdo jsi? A kdo mohl tvé nevinnosti tak krutě ublížit? Řekni jeho jméno! Já a mí přátelé ho doženeme na rychlých koních a potrestáme ho, jak zaslouží! “ hovořil Ctirad k dívce […] „Jmenuji se Šárka. Můj otec má dvorec nedaleko odtud. Vyjela jsem si dnes na svém koni sama, potěšit se chladem lesa a nasbírat byliny. Vzala jsem s sebou lovecký*

[68] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 74–75.
[69] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 68, s. 91.
[70] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 68, s. 20.
[71] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 68, s. 20.
[72] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 68, s. 20.

roh, abych svým lidem mohla dát znamení, kdybych zabloudila. Dojela jsem až na palouk, když se přihnaly dívky z Vlastiny družiny. Než jsem stačila zatroubit, strhly mne na zem, přivázaly ke stromu a koně mi sebraly. Pro posměch můj lovecký roh nechaly ležet opodál a nechaly mi i džbán s medovinou, abych prý se mohla osvěžit, když budu mít žízeň," vyprávěla Šárka […] „Ale jak bych se mohla dovolat pomoci, když mi svázaly ruce?" „Už se utiš," dotkl se Ctirad něžné dívčiny tváře. „Bolí mne, když pláčeš. S námi jsi v bezpečí. Až si odpočineš, doprovodíme tě k tvému otci. Nemáš se čeho bát." […].[73] Zajímavé je na této jediné rozsáhlé přímé řeči, že ji autorka využila pro zobrazení „zlé" situace, tedy pro zachycení toho, jak byla Šárka svázána a napadena. Mohli bychom říci, že se autorka touto přímou řečí snaží působit na city dětského čtenáře.

Autorka charakterizuje postavy především na základě vnitřní charakteristiky, pomocí níž poukazuje na kladné vlastnosti jednotlivých postav. Můžeme předpokládat, že vykreslení osob vnitřní charakteristikou umožňuje dětskému čtenáři lepší představu o tom, jaké jsou, například: *„Ze sester byla nejkrásnější a lidem nejmilejší. Zdědila po otci moudrost a schopnost nahlížet do šera budoucnosti."*[74], *„Neklanovo jméno bylo ve shodě s jeho povahou: neklál se, tedy nebojoval. Se sousedními kmeny žil ve vzájemné úctě a přátelství."*[75], *„Musela být chytrá i statečná, aby s malými dětmi dokázala přežít neustálé soupeření o moc…"*[76]. Vnější charakteristiku postav autorka užívá ojediněle: *„Stará kněžna klečela […], křehké ruce spletené před sebou […], vlasy bílé jako mléko se rozlily po schýlených ramenou."*[77]

Shodně s prací *Pověsti Aleny Ježkové* od Anny Pinďákové[78] můžeme konstatovat, že autorka přibližuje psychický stav postav tím, že jim klade do cesty běžné lidské problémy. Například v následující ukázce autorka zobrazuje psychický stav Václava pomocí obyčejných lidských problémů, jako jsou pochybnosti o sobě samém, strach a nejistota z přílišného očekávání jeho vlastní rodiny a na vztahy mezi jednotlivými členy rodiny: *„Vnímal tíhu rozhodování a starostí spojených s vládou nad českým knížectvím, stejně jako matčinu dychtivost po moci, která ji vháněla do svárů s babičkou Ludmilou. Příliš mnoho přívrženců a našeptávačů záměrně podporovalo matčinu zášť a sledovalo tím svůj prospěch. Bratr Boleslav, se kterým strávil dětská léta v rozpustilých hrách, se mu odcizil. Byl jiný, divoký a prudký, vždy připravený řešit spory mečem. Václav se cítil stále víc sám. Když matka dala Ludmilu zbavit*

[73] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 51-52.
[74] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 73, s. 20.
[75] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 73, s. 69.
[76] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 73, s. 114.
[77] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 73, s. 118.
[78] PINĎÁKOVÁ, Anna. *Pověsti Aleny Ježkové*. Brno, 2019. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita.

života, tajně plakal a probděl celé noci v pochybnostech. Nerozuměl světu, do kterého se narodil. Nebyl si jistý, jestli dokáže být tím, kým se měl již brzy stát [...]"[79] Domníváme se, že právě tímto se autorka odlišuje od ostatních spisovatelů, adaptujících pověsti pro děti a mládež. Lze říci, že je to její specifikum.

4.1.1 Porovnání pověsti O Čechovi

Pro možnost hlubší analýzy bude porovnána adaptace pověsti O Čechovi od Ježkové s jedním z autorkou přiznaných inspiračních zdrojů, se *Starými pověstmi českými* od Aloise Jiráska. Obě díla začínají stejnou pověstí – O Čechovi, avšak jednotlivá zpracování se od sebe velmi liší. Na první pohled je značný rozdíl v rozsahu. Alena Ježková zpracovala pověst na čtyřech stranách, Alois Jirásek oproti tomu zaznamenal příběh na devíti stranách. Zatímco u Ježkové jde o pouze odstavci strukturovaný text, Jirásek nejen kvůli delšímu rozsahu rozdělil vyprávění do několika kapitol, které tvoří tematicky uzavřené celky.

Pověst O Čechovi ve *Starých pověstech českých* začíná podrobným úvodem, kde se čtenář seznamuje s historií – proč se vůbec Čech a Lech vydali na cestu: *„Za Tatrami, v rovinách při řece Visle rozkládala se od nepaměti charvátská země, část prvotní veliké vlasti slovanské. V té charvátské zemi bytovala četná plemena, příbuzná jazykem, mravy, způsobem života. I stalo se, že se strhly mezi nimi vády a krvavé boje o meze a dědiny. Vstal rod na rod, příbuzní bojovali proti příbuzným a hubili se navzájem. V ten čas dva bratři mocného rodu, oba vojvodové, Čech a Lech, spolu se o to snesli, že opustí rodnou zemi bojem neblahou"*[80] Pověst Aleny Ježkové historii vynechává a začíná již popisem cesty těchto dvou bratrů a jejich lidu, autorka zřejmě tuto *dějovou větev* nepovažovala za důležitou. Zkracování či vynechávání určitých pasáží Ježková okomentovala v rozhovoru: „*Pokud je základní příběh, který má dalších dvacet větviček, tak si vyberu ty, které mají pro dítě nějaký smysl."*

Popis průvodu je u obou autorů obsahově téměř shodný. Alena Ježková však volí „jednodušší" jazyk, kterému dětský čtenář lépe porozumí. Jazyk je zbaven archaismů a knižních výrazů, nezřídka autorka používá i deminutiva *stádečko* apod. S ohledem na intencionalitu své adaptace (cílového recipienta) zahrnuje více detailů, kterými se snaží dětskému čtenáři co nejvíce přiblížit danou situaci – především přidává podrobnosti o vnějším vzhledu lidí v průvodu a zvířatech: *„Zvolna jeli jezdci, koně frkali a cukali hlavami, jak se bránili útokům mušek a komárů. Za nimi skřípěly a drkotaly hrubé těžké povozy tažené vychrtlými zvířaty. […]*

[79] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 123–124.
[80] JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. V Praze: Československý spisovatel, 2011. ISBN 978-80-7459-022-1, s. 13.

Za vozy se ztěžka vlekli muži a ženy s malými dětmi, shrbení pod plátěnými ranci a koženými vaky, a starci a stařeny s holemi, o které se těžce opírali. Poháněči se starali o stádečko dobytka, koz, ovcí a prasat, které se co chvíli s mečením a kvikotem rozeběhly do vysoké trávy. Někde daleko vpředu, neviděni a neslyšeni, pátrali zvědové. Svalnatí muži v halenách promáčených potem, […], ti jediní kráčeli mlčky.“[81] Jirásek popisuje průvod spíše s důrazem na dobové společenské rozložení, neuvádí příliš okolností či dílčích informací, v podstatě jen podává výčet: *„Napřed šli zvědové a zbrojní muži, prostřed vojvoda Čech, sivé brady, ale statný a silný, jeho bratr Lech a kolem nich vladykové, starostové rodů, všichni na koních. Za nimi starci, ženy a děti na hrubých vozech, na koních, stáda dobytka, naposled pak opět zbrojní muži.“*[82]

Zaměření na dětského čtenáře můžeme rovněž spatřovat v autorčině snaze zvýšit napětí adaptací, zdůraznit smyslové vjemy. Vtahuje čtenáře do děje, umocňuje prožitek z něj, „multisenzorickými popisy“ podporuje jeho představivost. Ve *Starých pověstech českých* se důraz na smysly téměř neobjevuje. Pouze na několika místech se můžeme dočíst o *bzukotu včel* či *rozléhání hlasu píšťaly,* ale jinak jsou scény vykresleny pouze na základě zrakového smyslu. Ježková naopak zapojuje téměř všechny smyslové vjemy, čímž dětskému čtenáři napomáhá k dotvoření si představy o dané situaci. Důraz na smysly je přítomen od samotného úvodu vyprávění: *„Stromy v mírném vánku třepotaly stříbrnými a temně zelenými listy a vysoká tráva se vzdouvala v měkkých vlnách, pozlacených posledními paprsky slunce. Teplý vzduch nad močály ostře voněl, ze všech stran se ozýval zpěv a cvrlikání ptáků.“*[83]

Odlišně zpracovaný je i popis zvířat a jejich využití. Zatímco u Jiráska jsou zmiňována především zvířata k užitku, například *stáda bravu a skotu, koně, sveřepice* apod., nebo jako nebezpečná pro lidi, protože popisuje, že muži zakládali ohně na ochranu před *úskočnými, lítými šelmami*. Jen výjimečně je popisu zvířat věnován větší prostor, jak ale ukazuje i následující ukázka, opět jde o zvířata „užitková“, jako jsou například psi k ochraně, a život ohrožující nebezpečí v podobě vlků: *„…jen bedlivých psů štěkot v dálku se nesl, kdykoliv větřili vlka, jenž se plížil, svítě zelenýma očima, nebo když krátkým pískotem ozvala se od řeky vydra.“*[84] Naproti tomu Ježková popisy zvířat využívá k detailnějšímu popisu situace, upozorňuje na všudypřítomnost zvířat, což souvisí se zdůrazňováním přírody. Setkáme se tak nejen s koňmi,

[81] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 9 -10.
[82] JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. V Praze: Československý spisovatel, 2011. ISBN 978-80-7459-022-1, s. 13-14.
[83] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 81, s. 9.
[84] JIRÁSEK, Alois, pozn. č. 82, s. 19.

dobytkem, kozami, ovcemi, prasaty, ale i se stádem jelenů a laní kráčejících na večerní pastvu nebo s *cvrlikáním ptáků, útoky mušek a komárů* apod.

Výraznější rozdíl mezi oběma pověstmi je v užívání přímé řeči vzhledem k postavám. U Ježkové je mnohem více přímých promluv a lid hovoří v množném čísle, například: *„Hej! Heeeej! Zastavme!“ ozývalo se z konce průvodu. „Kdy už na chvíli postojíme? Kdy si odpočineme?“ začali se ptát i ostatní.“*[85] Téměř v celém vyprávění sledujeme rozhovor Čecha a zbytku lidu (jako skupiny), kdy obě strany přímo promlouvají. U Jiráska je hlavní postavou samotný Čech a vždy začíná přímou řečí on sám: *„Tu vojvoda ukázal na vysokou horu […] a děl: „Podejděme pod tuto horu, tam dětem, skotu odpočineme.“*[86] Až do Čechovy smrti není zaznamenána žádná přímá promluva lidu (pouze jednou promlouvá jeho bratr Lech, ale lid nikdy). V závěrečné kapitole o Čechově smrti lid sice přímo promlouvá, ale jedná se pouze o provolávání nářků (a vyzdvihování Čecha) během smutečního obřadu. V užití přímé řeči je velký rozdíl. Proto bychom ho mohli ukázat ještě na jednom významném okamžiku v příběhu, a to na prohlášení o tom, že lidé našli svou zemi zaslíbenou. Tato pasáž navíc dokládá Jiráskovu tendenci vyzdvihovat společenskou hierarchii (Čechovu nadřazenost). U Ježkové jde o společné rozhodnutí, kdy sám *vojvoda* prohlašuje, že rád vyslyší přání svého lidu: *„Tady zůstaneme, tady se usídlíme!“ volali a objímali se z radosti, že jejich namáhavá pouť je u konce. „Rád vyslyším přání svého kmene,“ přikývl vojvoda Čech.“*[87] U Jiráska je stejný moment podán jako rozhodnutí samotného Čecha (nezmiňuje, že by vyslyšel přání lidu, ani se neptá na jejich názor): *„Povystoupiv s nimi na místo, odkud viděli do kraje, promluvil k nim takto: „Již si nebudete stýskati, neboť jsme našli kraj, kde zůstaneme a sídla zarazíme. Vizte, to je ta země, kterou jste hledali. Často jsem vám o ní mluvil a sliboval, že vás do ní uvedu. To je ta země zaslíbená, zvěře a ptáků plná, medem oplývající. […]“*[88]

Zajímavým detailem je i to, že v adaptaci Ježkové vede praotec Čech dokonce i „vnitřní monolog“ ohledně nalezení domova, než se vydá na horu Říp. Danou pasáž můžeme chápat tak, že sám sobě pokládá otázku, kde a jak najít nový domov. Všichni ostatní už spí, ale Čech, i když je také unavený, nemůže kvůli této otázce spát, a nakonec ho to donutí podniknout výstup na horu Říp.

Rozdíl mezi oběma příběhy je také v tom, že u Ježkové vyzve Čech svůj lid na horu Říp hned po noci, během níž sám vystoupá nahoru, kdežto Jirásek poslal Čecha s jeho lidem na

[85] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 10.
[86] JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české*. V Praze: Československý spisovatel, 2011. ISBN 978-80-7459-022-1, s. 14.
[87] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 85, s. 12.
[88] JIRÁSEK, Alois, pozn. č. 86, s. 16.

horu až po třech dnech. Po výstupu na horu Říp a pojmenování země po Čechovi začíná u Jiráska nová kapitola, která je zpracovaná na čtyřech stránkách. U Ježkové je Jiráskova kapitola zkrácena pouze na několik vět: *„Léto i podzim minuly lidem v usilovné práci. A než krajinu pokryl sníh, stálo pod Řípem několik skromných osad s dřevěnými domy, v nichž přečkali první zimu v nové vlasti. Lech se svým rodem však chtěl putovat dál. Na jaře se s bratrem rozloučil a vydal se na další cestu. Když došli na místo, kde se rozhodli usadit, zažehli velký oheň. Hustý dým, viditelný do daleka, byl znamením pro Čechy, aby věděli, kde hledat své příbuzné. Tomu místu se začalo říkat Kouřim.“*[89] Zestručňování příběhů, v tomto případě dokonce vypouštění celých částí textů odpovídá tomu, co sama autorka uvedla v rozhovoru: *„Já ani tolik neupravuju, spíš zestručňuju. Pokud je základní příběh, který má dalších dvacet větviček, tak si vyberu ty, které mají pro dítě nějaký smysl.“*

Námi vybraná pověst však poukazuje ještě na další autorčinu tendenci, a to vynechávání „magických prvků“. Zatímco Jirásek ve svém zpracování podtrhuje tradiční cyklické vnímání času a mytický (magický) pohled na svět, Ježková zřejmě ve snaze jasně odlišit žánr pověsti od žánru pohádky všechny tyto aspekty vynechává. Jiráskovo zpracování je plné magických bytostí, jakými jsou například jezinky, vodník, vodní panny, jedubába, sudičky, čarodějné vědmy apod., konkrétních bohů (např. Perun či Mořena) a rituálů s nimi spojených. Adaptace Ježkové sice zmiňuje bohy, ale žádného konkrétního (o čemž svědčí i malé počáteční písmeno), navíc pouze v jedné pasáži: „*Bohové přehlédli z výšky kraj, kde lidé chtěli zůstat a požehnali jejich rozhodnutí.“*[90] Autorka nezmiňuje žádné magické bytosti, jediný odkaz k tehdejšímu chápání světa najdeme ve zmínce o soškách, které si s sebou lid nesl: *„… nesli na uzlovitých ramenou dřevěné podoby bohů zavinuté do bílého plátna…“*[91]

Rozdíl mezi oběma texty je také v jejich zakončení. Alois Jirásek uzavírá pověst kapitolou, v níž zmiňuje smrt vojvody Čecha, můžeme dokonce říci, že ho staví nad ostatní lid. Právě v této části totiž popisuje všechny rituály spojené se smutečním obřadem (což opět dokládá snahu zachytit dobové magické vnímání světa). Alena Ježková se naopak v závěru vyprávění na vojvodu Čecha nijak nezaměřuje, explicitně ani neuvádí informaci o jeho úmrtí. Zůstává u popisu a vysvětlování názvů měst a pozornost přesouvá na bratra Lecha: *„Ale ani v Kouřimi se Lech natrvalo neusadil […]. U řeky Varty vybudoval dva velké hrady, kolem nichž později vyrostla velká a slavná města, Hnězdno a Krakov. Hnězdno prý dostalo jméno od*

[89] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 13.
[90] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 89, s. 13.
[91] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 89, s. 10.

množství hnízd v okolí a Krakov nese jméno jednoho z Lechových synů. A jako Češi podle pověsti odvozují svůj původ od praotce Čecha, tak je Lech považován za praotce Poláků.“[92] V Jiráskově zpracování lid pozdvihuje Čecha až na božskou bytost, ale v celé pověsti není nikde zmíněno jeho přízvisko praotec. Oproti tomu Ježková spíše postupně zdůrazňuje Čechovy činy a v závěru ho nazývá praotcem (což ještě zesiluje přirovnáním k jeho bratrovi – Lech jakožto praotec Poláků).

Postava Čecha u Ježkové nabývá až podoby hrdiny, což můžeme interpretovat jako snahu o dramatičnost, která přispívá ke vtažení čtenáře do děje, nebo jako nevědomé pronikání jednoho z motivů žánru pohádky. Na jednu stranu je tu Čech jako moudrý *vojvoda* „*...s šedivými vlasy a vousy…“*[93], ke kterému se obrací jeho lid, na druhou je to muž, který měl „*Dlouhý vyšívaný plášť, potrhaný a zašpiněný, tvář sevřenou starostmi a oči zakalené únavou.“*[94], ale přesto se vydal na nesmírně náročnou cestu na vrcholek hory ještě ten den, kdy k ní doputovali. Ježková tento výstup jednak zasadila do noci, jednak jej popisuje až jako heroický čin: *„Šplhal po jejím úbočí, bez dechu, přes kameny a hustý trnitý porost.“*[95] Všichni již vyčerpaní únavou spali, ale jejich *vojvoda* se i přes vlastní vyčerpání vydal šplhat po úbočí, aby nalezl onen pro všechny přislíbený domov. Právě toto vykreslení evokuje až hrdinskou charakteristiku příznačnou právě pro pohádky, to ale sama autorka popírá, neboť v rozhovoru sdělila, že je zásadně proti mísení pohádek.

Mohli bychom říci, že obě pověsti mají shodnou pouze základní dějovou linku, a to cestování Čechů do země zaslíbené. Rozsah pověstí je odlišný. Syntax je u Jiráska mnohem složitější než u Ježkové. Autorka se také na rozdíl od Jiráska vyhýbá archaismům a knižním slovům. Oba autoři přistupují odlišně k samotné postavě Čecha. Ježková ho považuje spíše za jednoho z lidu, Jirásek staví Čecha nad ostatní, až na pozici boha. Odlišné je také zpracování přímé řeči a její prostor v jednotlivých pověstech. Alena Ježková dává přímé řeči velký prostor a promluvy postav zakládá na dialogičnosti. Právě ta je jedním ze specifických rysů dětské literatury. Velký rozdíl je ve výkladu „světa“. Jirásek pracuje s nadpřirozenými bytostmi, ve které lidé dříve opravdu věřili. U Aleny Ježkové se již tyto postavy neobjevují, může to být i proto, že jsou to dnes spíše postavy pohádkové, a těm se autorka snaží vyhýbat. Alois Jirásek klade velký důraz na cykličnost plynutí času spojenou s přírodou, oslavuje jednotlivá roční období a vyzdvihuje bohy, kteří jsou s daným obdobím spojeni. Alena Ježková ve své adaptaci

[92] JEŽKOVÁ, Alena. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1733-4, s. 13.
[93] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 92, s. 10.
[94] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 92, s. 10.
[95] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 92, s. 10–12.

stejné pověsti přírodu takto nezobrazuje, ale mnohem více do ní zasazuje nejrůznější zvířata a ji využívá pro dokreslení jednotlivých situací. Mezi jednotlivými pověstmi je tedy velmi značný rozdíl. Tvorba Aleny Ježkové ukazuje, že je adaptace pro dětského čtenáře velmi důležitá. Například díky zestručňování textu a zjednodušování syntaxe je celý příběh pro recipienta srozumitelnější.

4.2 77 pražských legend

Kniha *77 pražských legend* vyšla v roce 2006 v nakladatelství Práh s ilustracemi Renáty Fučíkové. Její název je zavádějící, neboť příběhy v knize nejsou legendy, ale pověsti. Ladislava Lederbuchová definuje legendu jako epický žánr středověké literatury o významných osobnostech církevního života, o jejich činech šířících křesťanství, o skutcích milosrdenství a často i o mučednické smrti světců a světic církve, obvykle s výchovným naučením, psané veršem i prózou, takové příběhy se však v *77 pražských legendách* nevyskytují[96]. Většina příběhů, které jsou v knize adaptovány, se vztahuje k dosud existujícím místům hlavního města Prahy. Jsou to především historicky velmi významná místa, a to například Staroměstský orloj, Karlův most, Zlatá ulička, Černínský palác atd.

Soubor pověstí je rozdělen do šesti oddílů, jejichž názvy vycházejí z jednotlivých městských částí (Staré Město, Malá Strana, Hradčany, Josefov [Židovské město], Nové Město a Vyšehrad). Toto rozčlenění pověstí převzala Ježková patrně z díla Adolfa Weniga *Staré pověsti pražské,* o němž se zmiňuje v pramenech *77 pražských legend*. Rozdělením příběhů do šesti oddílů podle pražských částí autorka umožňuje dětskému čtenáři lepší přehled o hlavním městě a přináší mu také základní informace, tedy že je Praha rozdělena do několika částí.

Jednotlivé části neobsahují stejný počet pověstí. Nejvíce příběhů (28) je zasazeno do Starého Města. Nejméně pověstí se váže k Židovskému městu (8) a Vyšehradu (8). Všechny pověsti lze z hlediska typologie zařadit mezi pověsti místní, jelikož se odehrávají na konkrétním místě (Karlův most, Staroměstská radnice, Zlatá ulička apod.). V některých pověstech vystupují navíc nadpřirozené bytosti, a tak je můžeme zařadit také mezi pověsti démonologické (pověrečné). Patří sem například pověst O bezhlavém templáři, O ohnivém kostlivci, O kostlivci s hřebenem v hlavě, O vodníkově nevěstě apod. Další skupinou pověstí jsou ty, v nichž vystupují historické postavy (mistr Hanuš, Karel IV., Jan Žižka z Trocnova, Václav IV. apod.).

[96] LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. 2002. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 2002. 80-731-9020-6 .

Je důležité zmínit, že se v knize vyskytují i pověsti židovské (O nejstarší pražské synagoze, O Golemovi apod.).

Stejně jako v předešlých knihách i zde autorka zmiňuje v závěru díla seznam pramenů, se kterými během psaní pracovala. Mezi významné inspirační zdroje můžeme zařadit *Z tajů pražských pověstí* (1946) od Popelky Biliánové nebo *Staré pověsti pražské* (1999) od Adolfa Weniga. Se *Starými pověstmi pražskými* budeme dílo Aleny Ježkové porovnávat.

Každá z šesti částí je uvozena nadpisem a výčtem jednotlivých pověsťových příběhů spadajících do dané městské části, přiloženy jsou i mapky, které mají díky přehlednému vyznačení objektů či lokalit dovést čtenáře k budovám a místům, o kterých příběhy vyprávějí[97]. Jednotlivé příběhy mají chronologický postup vyprávění. Čtenář je vtažen do atmosféry knihy například už přečtením zadní strany obalu: „*Praha. Město s tisíciletou tradicí. Město, v jehož ulicích se dotknete historie. Dlažba, po které kráčíte, zdi domů, kostelů a paláců, kolem kterých procházíte, náměstí i zapadlé kouty, to všechno v sobě nese stopy minulosti, o které mnohdy nemusíte mít ani tušení. Praha oplývá ohromným bohatstvím lidových i historických legend a pověstí, zaznamenaných díky dávným kronikářům, nadšeným badatelům a sběratelům.“*[98]

Jak již bylo zmíněno, všechny příběhy jsou místně zasazeny do prostředí hlavního města. Popis místa či budovy, které je zrovna zmiňováno v příběhu, je poté podrobně rozepsán. I přesto, že je popis podrobný, se Ježková snaží, aby byl pro dětského recipienta čtivý. Po detailním popisu následuje „přechod“ na pověsťové vyprávění, kdy autorka užívá například přirovnání: *„Palác je nápadný svou polohou, jako by pyšně vykročil z řady okolních domů do násmětí.“*[99], a následující věta začíná „Vypráví se…“, což dětského čtenáře láká k tomu, aby pokračoval ve čtení a předchozí popis ho nijak neodradil. Tak je tomu například v příběhu O paláci Kinských: *„Krásný rokokový palác Kinských na Staroměstském náměstí byl postaven v 18. století staviteli Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem a Anselmem Luragem pro hraběte Goltze, později přešel do majetku hrabat Kinských. Palác je nápadný svou polohou, jako by pyšně vykročil z řady okolních domů do náměstí, aby tak zdůraznil svou výjimečnost. Vypráví se, že když stavitel […].“*[100] V některých „legendách“ na detailní popis navazuje až skoro pohádkový příběh: *„Věž chrámu sv. Víta je se svou výškou 99 metrů nejvyšší ze všech historických pražských věží. Ukrývá největší zvon v Čechách jménem Zikmund, který je dva metry vysoký a váží 18 tun. Bylo potřeba šestnácti párů koní, aby mohl být na zvláštním voze*

[97] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8.
[98] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 97.
[99] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 97, s. 16.
[100] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 97, s. 15–16.

dopraven na Pražský hrad. Když ho ale zkoušeli zavěsit na lana a vytáhnout na věž, i ty nejpevnější provazy pod jeho tíhou praskaly jako vlákna jemné příze. Král z toho byl mrzutý. Co se zvonem, když nejde zavěsit na věž? Když to viděla jeho dcera, řekla mu: „Svěř ten úkol mně, tatínku. Uvidíš, že za pár dnů se zvon ze svatovítské věže rozezní!"[101] Ze závěru ukázky usuzujeme, že obsahuje pohádkové motivy, jako je například nadpřirozená síla a „magičnost", víra v sílu dětské imaginace, neboť ani nejpevnější provazy nevyzvednou zvon nahoru, ale králova dcera to dokáže. K takovému prolínání mezi pověstí a pohádkou se však autorka staví negativně a snaží se tomu vyhnout, jak zmiňuje v rozhovoru. Někdy je samotný popis rovnou obohacený o deminutiva či přirovnání. Může to být proto, že dětský čtenář v běžném životě deminutiva sám hojně využívá, a tak je pro něj text obohacený o zdrobněliny „bližší": *„Zlatá ulička je snad nejslavnější ulicí z celé Prahy. Z jedné strany jsou její malinké domky přitisknuty k hradbám, které jako by se bez jejich podpory měly každou chvíli rozsypat. […] „A proč se uličce říkalo zlatá? Vyprávělo se, že král Rudolf II. Tu ubytoval také své alchymisty, středověké chemiky a vědce, protože nesmírně toužil ovládnout umění vyrobit zlato. […]"*[102]

Shodně s prací *Pověsti Aleny Ježkové* od Anny Pinďákové[103] chceme říci, že je velmi důležité si v knize všimnout motivů viny a následného potrestání, kletby a soudu, které Ježková vyzdvihuje. Domníváme se, že důraz na tyto motivy má plnit s ohledem na dětského čtenáře edukační funkci. Například v pověsti O ohnivém muži je motiv viny a trestu zpracován následovně: *„V jednom domě v Karlově ulici žil prý kdysi jeden starý lichvář. Půjčoval v nouzi lidem peníze, ale úroky měl tak vysoké, že půjčku jen málokdo dokázal splatit. Lichvář neznal slitování, nejednoho chudáka dokázal připravit o střechu nad hlavou. […] Jedné noci vypukl v Karlově ulici požár. Začalo hořet v domku právě vedle lichváře. […] Teprve, když plameny zachvátily střechu, vyběhl ze sousedních dveří starý lichvář, ale ne proto, aby pomohl. Sousedé na něho volali, ale on slova neřekl a s těžkým pytlem svých peněz přes rameno klopýtal směrem k Vltavě. To bylo naposled, co ho lidé viděli. Po nějakém čase v Karlově ulici začal strašit jeho duch. O půlnoci se s těžkým břemenem na ramenou potácí ulicí a prosí, aby mu někdo pomohl."*[104] V pověsti O uťaté ruce můžeme říci, že je motiv viny a trestu propojen s náboženstvím: *„Jednou se do zdejšího kostela dal přes noc zavřít zloděj. Měl spadeno na drahocenné šperky, kterými byla ozdobena zázračná soška Panny Marie na oltáři. Když sahal po jejím perlovém náhrdelníku, socha ho najednou uchopila za ruku. Její sevření bylo tak*

[101] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8, s. 84.
[102] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 101, s. 92.
[103] PINĎÁKOVÁ, Anna. *Pověsti Aleny Ježkové*. Brno, 2019. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita.
[104] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 101, s. 23-24.

pevné, že se z něj nemohl žádnou mocí vykroutit. […] Musel být přivolán kat, aby zloději ruku usekl.“[105]

Pokud je to možné, snaží se Ježková oživit text o dialogy postav, jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, pomocí dialogů může autorka co nejpřesněji popsat danou situaci a pro čtenáře se pomocí dialogu stává příběh reálnějším a zajímavějším, než kdyby šlo o pouhý popis. V následující ukázce je na základě dialogu vylíčena „strašidelná“ událost a právě dialog dává příběhu dynamiku. *[…] Za pár dní potom když už ulice města osiřely a v domech zasedli k večeři, vyběhla z Lokýtkova domu vyděšená hospodyně. „Honem, pomozte, kde jste kdo!“ volala, bědovala a naříkala, až z okolních domů začali vybíhat sousedé. […] Zbrojnoši utěšovali hospodyni a s očima navrch hlavy poslouchali, co přerývaně povídá: K večeru si takhle pán něco kutí ve světnici. Já zrovna běhala v kuchyni kolem kamen, abych nepřipálila večeři. Najednou zaslechnu divné zvuky, hekání a křik. Spěchám, jestli se pánovi něco nestalo? Otevřu – a pán nikde, místo něj tam sedí obrovská zelená žába! Určitě ho spolkla!“ […]* V některých pověstech však dialog zcela chybí (např. O sedmadvaceti popravených českých pánech, O bezhlavém templáři, O ohnivém muži apod.).

Kniha *77 pražských legend* může fungovat jako literární průvodce. Velký význam má v tomto případě vzdělávací funkce, neboť díky knize si může malý čtenář, který ještě v Praze nebyl, „Stověžatou matičku“ dobře představit. Samotná autorka láká čtenáře k tomu, aby si vzali knihu do ruky a vyrazili s ní po městě: *„77 pražských legend je určeno těm návštěvníkům Prahy, kteří rádi naslouchají tajuplným příběhům. 77 pražských legend a lidových pověstí se většinou vztahuje k dosud existujícím budovám a místům, k nimž vás bezpečně zavedou kreslené mapy s přehledným vyznačením objektů či lokalit, o kterých příběhy vyprávějí. 77 pražských legend bude pro vás nejen zajímavým čtením, ale i inspirací k romantickým toulkám po pražských podivuhodnostech.“*[106] Každý příběh má pod názvem kapitoly napsanou přesnou polohu, konkrétního náměstí či ulice, a tak si čtenář může být jistý, že se neztratí.

4.2.1 Porovnání pověstí O staroměstském orloji

Aby bylo možné ukázat, jak Alena Ježková adaptuje pověsti z pražského prostředí pro dětského čtenáře, bude srovnáno její vyprávění O staroměstském orloji s příběhem Adolfa Weniga z jeho díla *Staré pověsti pražské.* Wenigovo dílo autorka zmiňuje jako jeden ze svých

[105] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8, s. 29.
[106] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 105, s. 81.

významných inspiračních zdrojů. Pověst o staroměstském orloji jsme zvolili proto, že jsme chtěli porovnat vyprávění obou autorů o jedné z nejvýznamnějších památek naší republiky.

Pověst O staroměstském orloji se u obou autorů vykytuje v části o Starém Městě, avšak samotné pořadí pověstí v dané části není u obou autorů jednotné. Ježková zařadila pověst na úplný začátek, Wenig ji umístil až za pověst O staroměstském náměstí. Autorka zřejmě zvolila pověst o orloji jako úvodní proto, že předpokládala, že dětský čtenář tuto ikonickou stavbu zná, a tak nepotřebuje číst nejdřív o náměstí, kde se orloj nachází. Na první pohled je zřejmý rozdíl v rozsahu pověstí. Ježková zpracovala příběh na necelých třech stranách, Wenig své vypravování zaznamenal na necelých sedmi stranách.

Ježková k samotnému názvu pověsti na rozdíl od Weniga připisuje ještě „přesnou adresu" (Staroměstská radnice, Staroměstské náměstí 3). Autorka toto upřesnění doplnila pravděpodobně proto, že svou knihu pojímá jako pražského průvodce. Sama totiž čtenářům doporučuje mít knihu s sebou při návštěvě hlavního města, aby díky jednotlivým mapkám a místním upřesněním našli zmiňované místo každé z pověstí.

Obě pověsti začínají popisem orloje. U Aleny Ježkové je to však jen několik vět, kterými dětem předává opravdu základní informace o orloji, například kdo ho v jakém roce sestrojil a kdo ho vylepšil. Adolf Wenig oproti tomu věnuje historii staroměstského orloje dvě strany příběhu, zmiňuje jednotlivé správce orloje i s přesnými letopočty. Rozdíl mezi rozsahem zaznamenání těchto historických událostí orloje mezi oběma autory můžeme odvodit z rozhovoru s Alenou Ježkovou, která říká, že své příběhy zestručňuje a předává dětem pouze ty informace, které pro ně mají nějaký smysl. Wenig kromě historie orloje zaznamenává téměř na celé stránce velice detailní popis stroje. Oproti tomu u Ježkové popis orloje, tedy co všechno ukazuje, jaké figury se na orloji otáčejí apod., zcela chybí. Domníváme se, že právě oproštění textu od nadbytečného množství detailů je podstatou adaptačního procesu v literatuře pro děti a mládež.

Oba autoři zakomponovali do svých textů řečnické otázky. Alena Ježková je zpracovala takto: *„Co jiného by to mohlo být než ještě lepší a dokonalejší orloj určený pro nějaké cizí město? Kde potom zůstane sláva toho staroměstského?"*[107] Ve *Starých pověstech pražských* je řečnická otázka zaznamenána následovně: *„Co by to jiného bylo než zase nějaký ten orloj nový?"*[108] Řečnické otázky jsou položeny proto, že se radní obávají, aby mistr Hanuš neudělal lepší orloj. Na základě toho se rozhodnou pro hrůzný čin oslepit mistra a tyto řečnické otázky

[107] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8, s. 10.
[108] WENIG, Adolf. *Staré pověsti pražské*. Český Těšín: Agave, 1999. ISBN 80-861-6029-7, s. 16.

slouží jako jakési ospravedlnění. Samotné řečnické otázky mohou dětskému čtenáři sloužit k tomu, aby se nad celou situací sám zamyslel.

Rysem intencionality s ohledem na cílovou skupinu shledáváme u Ježkové mj. to, že příběh vypráví pouze jako jednu pověst, a to především o tom, co se stalo mistru Hanušovi, klade tedy důraz na příběh člověka. Pro dětského čtenáře je jistě poutavější a snazší pochopit pověst o jednom „hrdinovi" než porovnávání několika pověstí o nějakém objektu, což by také mohlo být pro recipienta abstraktní. Wenig oproti tomu ve své pověsti zmiňuje, že je několik pověstí o staroměstském orloji, a jeho pověst nevypovídá pouze o mistru Hanušovi: *„Že orloj staroměstský odedávna těšil se pozornosti a úctě Pražanů, o tom i pověsti svědčí, k němu se vztahující. Vedle té, která o popravených pánech mluví, k orloji jednou v roce se ubírajících, je tu i jiná, o původci orloje, mistru Hanušovi, o tom, jakého špatného vděku dostalo se mu nakonec za to, že takový podivuhodně umný orloj Pražanům zřídil, jemuž rovno nebylo v dalekém světě."*[109] Na základě ukázky můžeme vidět, že jeho pověst není určena a priori dětskému čtenáři. Jeho syntax je složitá, užívá velmi rozsáhlá souvětí s několika větami vedlejšími.

Přepadení mistra Hanuše je v obou dílech zaznamenáno odlišně. U Ježkové je situace stručnější, což může být způsobeno tím, že sama autorka nerada text „natahuje", o čemž mluvila v rozhovoru: *„Mistr rychle odtáhl těžkou závoru ze dveří. V obdélníku tmy spatřil mohutné postavy tří zakuklenců, vrhli se na něho a odvlekli ho do světnice. Tam mu zacpali ústa a dva ho drželi, zatímco třetí u krbu v plamenech rozpaloval svou dýku do ruda."*[110] Wenig zpracoval přepadení s více „akčními" motivy: *„Mistr Hanuš, domnívaje se, že to snad někdo se vzkazem nějakým přichází, nemeškal, odtáhl těžkou závoru a otevřel dveře. Zalekl se, když v soumraku spatřil tři zakuklence vysokých hřmotných postav, kteří drali se do dveří. Zděšeně vyskočil, a tuše nebezpečí, pospíchal do světnice, aby se tam před vetřelci zavřel. Ale ti jej dohonili na samém prahu, chopili se ho, ústa mu zacpali a ruce svázali. Dva dobře jej drželi, třetí ke krbu přistoupil, kde polena buková hořela, do ohně pak dýku svou široko ustrčil, aby se rozžhavila."*[111] Adolf Wenig ve své ukázce na rozdíl od Ježkové klade důraz na Hanušovy pocity. Autorka se na pocity nezaměřuje. Její přepadení je tak více dramatické, má rychlejší spád.

[109] WENIG, Adolf. *Staré pověsti pražské*. Český Těšín: Agave, 1999. ISBN 80-861-6029-7, s. 15.
[110] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8, s. 11.
[111] WENIG, Adolf, pozn. č. 109, s. 16.

Přímá řeč je při přepadení mistra Hanuše taktéž zpracována odlišně. Alena Ježková volí plurál: *„Otevři, máme naspěch!“*[112] Wenig naopak užívá přímou řeč v jednotném čísle: *„Otevři jen, mám naspěch!“*[113] V jeho případě poté dochází k většímu překvapení, když mistr Hanuš otevře a za dveřmi stojí tři muži, a ne jeden. U Ježkové je tato přímá řeč jedinou v celém příběhu, Wenig má však jednu navíc. Konšelé si mezi sebou pochvalují, že už je mistr Hanuš neohrozí vystavěním jiného orloje. Jejich rozhovor slouží opět k jakémusi ospravedlnění toho, že mistra Hanuše oslepili: *„A tak už tomu našemu orloji ve světě druhý podobný se nenajde. Jediný mistr Hanuš dovedl takové dílo, a dobře, že už udělat nemůže. Dobře jsme učinili.“*[114] Autorka stejnou situaci podává takto: *„Až jednou se pomocník vrátil z radnice […] a pověděl, co zaslechl z rozhovoru dvou radních: pochvalovali si, že dobře udělali, prý už je víc než jisté, že jiný orloj mistr Hanuš nesestrojí.“*[115]

Oba autoři dávají ve svých pověstech velký prostor smyslům, které využívají k přesnějšímu zachycení situace a k dotvoření představ (fantazie). Ježková pracuje se smysly například takto: *„Mihotavé světlo svíček kreslilo po stěnách zvláštní obrazce, v krbu hořel oheň a do ticha občas zapraskala buková polena.“*[116]*; „Když stanuli před strojem, mistr se prsty jemně dotýkal jeho částí, poslouchal známé zvuky jeho chodu, dlaněmi hladil kov i dřevo.“*[117] Wenig se zaměřil na smysly následovně: *„K sluchu jeho doléhal tikot a klapot pomalý, ruka jeho dotýkala se železné kostry stroje.“*[118]

Závěr pověsti je u obou autorů zpracovaný rozdílně. Adolf Wenig ho nezakončuje samotnou smrtí mistra Hanuše, ale vypráví ještě o tom, že se jeho učedník snažil sehnat pomoc a zdůrazňuje, že Hanušova smrt nastala zrovna, když odbila celá, a tak byli lidé svědky jeho smrti. Úplné zakončení pověsti je následovné: *„S životem jeho tvůrce i jemu život došel.“*[119] Alena Ježková mistra Hanuše naposledy zmiňuje, když zachycuje jeho smrt. Je to však bez jakýchkoliv detailů. Završení její pověsti je zpracováno takto: *„Orloj byl nadobro pokažený. Zůstal tak prý dlouhé roky, než se našel někdo, kdo ho dokázal opravit. A jeho hrůzyplné mlčení prý po celou tu dobu připomínalo radním jejich hrozný skutek.“*[120] Alena Ježková se tak vrací

[112] JEŽKOVÁ, Alena. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. ISBN 978-80-7252-138-8, s. 11.
[113] WENIG, Adolf. *Staré pověsti pražské*. Český Těšín: Agave, 1999. ISBN 80-861-6029-7, s. 16.
[114] WENIG, Adolf, pozn. č. 113, s. 17.
[115] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 112, s. 11.
[116] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 112, s. 11.
[117] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 112, s. 11.
[118] WENIG, Adolf, pozn. č. 113, s. 18.
[119] WENIG, Adolf, pozn. č. 113, s. 19.
[120] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 112, s. 12.

k radním, kteří Hanuše připravili o zrak. Díky tomuto závěru můžeme říci, že platí to, co bylo zmíněno v analýze celé knihy, že je pro autorku velmi podstatný motiv viny a trestu.

Wenigovo zpracování je pro současného dětského čtenáře náročnější z několika důvodů. Jedním z nich je větší rozsah vyprávění, dalším je jazyk. Wenig užívá velmi složitou syntax, mnoho archaismů a knižních slov, čímž je jeho text pro dětského čtenáře nesrozumitelným. Alena Ježková naopak volí kratší rozsah pověsti a syntax je jednodušší, text tvoří mnoho vět jednoduchých. Jestliže píše souvětí, jsou často pouze s jednou větou vedlejší. Archaismy a knižní slova autorka v této pověsti zcela vynechává.

4.3 Příběhy českých knížat a králů

Kniha *Příběhy českých knížat a králů* vyšla v roce 2007 v nakladatelství Albatros s ilustracemi Renaty Fučíkové a obálkou od Otakara Karlase. Autorka za tuto knihu obdržela několik ocenění, jedná se například o Nakladatelskou cenu Albatros 2007, nominaci na cenu Zlatá stuha 2007 a Mezinárodní ocenění Honour List IBBY 2010. Významnost díla můžeme vyvodit již z toho, jak je popsáno na autorčiných oficiálních webových stránkách: *„Snad poprvé za celé půlstoletí se příběhy českých panovníků z rodu Přemyslovců dočkaly beletristického zpracování jako celek, který je určen především dětem.“*[121] Již anotace na zadní straně obálky nám prozrazuje, o jaké dílo se jedná a co nabízí: *„Kniha představuje velikány české historie jako živoucí a nezaměnitelné lidské osobnosti, které stejně palčivě jako my prožívaly svá vítězství i prohry, lásku, nenávist i pochyby. Příběhy českých knížat a králů volně navazují na úspěšné Staré pověsti české a moravské, které se staly neocenitelným doplňkem výuky na základních školách.“* [122]

Kniha obsahuje devět historických příběhů, a to O knížeti Boleslavovi II. a biskupu Vojtěchovi, O knížeti Oldřichovi a Boženě, O knížeti Břetislavovi I. a Jitce, O králi Vladislavovi I. a statečných českých rytířích, O Anežce České, O železném a zlatém králi Přemyslu Otakarovi II., O králi Václavovi II. a rytíři Závišovi z Falkenštejna, O králi Janu Lucemburském a Elišce Přemyslovně, O českém králi a římském císaři Karlu IV. Příběhy tak zachycují období od Slavníkovců až po vládu Karla IV. v Čechách i na Moravě. Řazení příběhů je chronologické, a dětský čtenář se tak dozvídá o postupném historickém vývoji, což usnadňuje orientaci v českých dějinách. Můžeme v tomto případě říci, že zde autorka opět využívá

[121] Příběhy českých knížat a králů. *Alenajezkova* [online]. Praha: Albatros, 2019 [cit. 2019-11-07]. https://www.alenajezkova.cz/in/46/pribehy_ceskych_knizat_a _kralu
[122] JEŽKOVÁ, Alena. *Příběhy českých knížat a králů*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01999-4.

edukační funkci. Kompozici knihy tvoří úvod, uvození jednotlivých pověstí, samotné pověsti a seznam pramenů, ze kterých Alena Ježková čerpala.

Autorka na konci díla, stejně jako u předchozích analyzovaných knih, uvádí seznam pramenů, ze kterých při psaní knihy čerpala. Celkem se jedná o dvacet šest děl. Patří mezi ně například Blahoslavená Anežka Česká; sborník ke svatořečení (Česká katolická charita, 1989), Spěváček, Jan: Jan Lucemburský (Svoboda, 1994), Šusta, Josef: Úvahy a drobné spisy historické, I. a II. (Historický klub, Praha, 1934), Žemlička, Josef: Přemyslovci. Jak žili, vládli, umírali (Nakladatelství Lidové noviny, 2005) a mnoho dalších.

Pověsti lze z hlediska typologie zařadit k pověstem historickým. Příběhy zaznamenávají významné panovníky a osobnosti českých dějin. Pověsti lze také zařadit k místním, neboť popisují konkrétní místa, kde zmiňované hlavní postavy žily. Tato látka, kterou autorka v díle zpracovala, je součástí školní výuky, avšak mohli bychom říci, že se tímto beletristickým zpracováním stává pro dětského čtenáře zajímavější a přitažlivější.

Úvod knihy tvoří kurzívou psaný text: *„A jako je vztah mezi řečištěm a proudem, tak jsou podobné vztahy mezi konáním člověka jediného a činy lidí ostatních, neboť žádnou bytost a žádnou sílu nelze oddělit od společných věcí života.“*[123] Ukázka dětského čtenáře nabádá k tomu, aby si uvědomil, že lidé a jejich skutky jsou mezi sebou propojené. Text také odkazuje k tomu, že kniha vypráví o různých panovnících a že jejich konání a vztahy jsou také propojené. Autorem tohoto citátu je spisovatel Vladislav Vančura.

Před každým příběhem se nachází úvodní strana, která seznamuje čtenáře s následujícím příběhem. Její závěr nutí čtenáře k zamyšlení a navazuje se recipientem kontakt, například: *„Psal latinsky, možná staroslověnsky. Na pergamen svítilo slunce. Nebo snad za oknem padal déšť? Kdo ví.“*[124] nebo *„[…] Ale o tom dnes nechceme slyšet. Lidská paměť raději uchovává příběhy o lásce než o vraždách a zabíjení.“*[125] či „*Vždycky se našli lidé, pro které zákon neznamenal víc než pouhá slova. Najdou se i dnes. Zákony si však tvoříme především sami v sobě. A každý máme svobodnou volbu.“*[126] Po obsahové stránce slouží uvození k seznámení recipienta například s významem kladných lidských vlastností, nebo s tím, jak je důležitá láska. Po uvození následuje samotný příběh. Rozsah jednotlivých vyprávění je větší, než bylo obvyklé u dříve zmíněných děl. Nejdelší příběhy jsou rozloženy až na třinácti stránkách.

[123] JEŽKOVÁ, Alena. *Příběhy českých knížat a králů*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01999-4.
[124] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 123, s. 7.
[125] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 123, s. 23.
[126] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 123, s. 29.

Alena Ježková volí při popisu především vnější charakteristiku, aby si mohl dětský čtenář hlavního hrdinu co nejlépe představit: *„[…] který z nich je Jindřich. Neměl přilbici a jeho vlasy, zcuchané jízdou, byly černé jako srst jeho ušlechtilého koně. Pohyby, držení těla, smích i všechno na něm jako by bylo lehké a větrné.“*[127] nebo *„Dospěl ve vysokého a pohledného mladého muže s jasným rozumem.“*[128] Vnitřní charakteristiku užívá autorka obvykle pro shrnutí pozitivních nebo negativních vlastností postav, např. *„Vladislav byl o několik let starší, ale mírnější a bojácnější, zato prudký Přemysl už odmalička sahal po nejvyšších poctách a odměně.“*[129] nebo *„Jeho rozhodnut byla prozíravá, ve sporech byl neústupný, a když bylo třeba, neohroženě vedl svá vojska do bitev.“*[130] Ježková charakterizuje postavy i prostřednictvím dialogů, například: *„Tobě se zdá, jak je hezké být princeznou, žít slavnostmi a hostinami a bez starostí o zítřejší den. Ale nevíš, po čem toužíš – tvůj život nebude jiný, když budeš nosit krásné šaty a jíst z královského stolu. Naše životy doopravdy určuje jen to, jaká jsi uvnitř. Ve své duši. […] Já jsem se narodila jako princezna. Ale to je pro mne málo. Chci se starat o všechny bezbranné, kteří nemají, kdo by jim pomohl. Myslíš, že jen králové mají moc měnit svět? Svět změníš i tak, že nasytíš jediného hladového, vyléčíš nemocné, dáš naději umírajícímu… A já věřím, že tak je dobré žít.“*[131] V této citaci je i ukázka toho, jak autorka klade důraz na kladné lidské vlastnosti. Mohli bychom tak opět poukázat na to, že autorka ve svých dílech často užívá edukační funkci. Je zde taky jakýsi apel na dobré chování dětského čtenáře.

Kniha se od ostatních výše analyzovaných liší v tom, že jednotlivé příběhy jsou děleny do několika, nejčastěji čtyř, dílčích kapitol, které jsou zřetelně označeny římskou číslicí. Rozdělení rozsáhlého vyprávění do jednotlivých kapitol umožňuje čtenáři lepší orientaci v textu. Výjimkou jsou dva příběhy, a to O knížeti Oldřichovi a Boženě a O králi Vladislavovi I. a statečných českých rytířích, které nejsou rozděleny do dílčích kapitol, neboť nejsou natolik dlouhé a dětský čtenář se v textu dobře orientuje.

Téměř všechny příběhy pojednávají o bojích a o mnoha mrtvých. Je to způsobeno především tím, že autorka v díle zachycuje vývoj českého území, který byl provázen častými boji mezi jednotlivými panovníky, když soupeřili o území. V dané době byly tedy boje součástí běžného lidského života. *„Libičtí poznali, že přišla chvíle boje na život a na smrt, při kterém nebude slitování. Hradní posádka byla žalostně malá. Šípy létaly na obě strany se smrtonosným*

[127] JEŽKOVÁ, Alena. *Příběhy českých knížat a králů*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01999-4, s. 48.
[128] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 127, s. 65.
[129] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 127, s. 62.
[130] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 127, s. 65.
[131] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. 127, s. 51.

svistem, obránci vrhali kameny a lili hořící smůlu na nepřátele, kteří útočili na hradby. Ženy v hradišti ošetřovali rány, a kdo měl ruce, hasil požáry, které co chvíli vzplanuly od zápalných střel. Starý kněz Radla s mladším Jindřichem tiskli ruce umírajících, modlili se za spásu jejich duší, těšili raněné. Těch přibývalo každým okamžikem. A stejně tak narůstala řada mrtvých těl.“[132] Alena Ježková v jednom ze svých uvozovacích textů vyzdvihuje právě rytíře, kteří se musí všech bitev účastnit: *„Štíty a prapory byly svědectvím hrdinství a ctnosti rytířů. Štíty s vodou, křížem, orlem, lvem, mečem či lilií, s hvězdami i sekyrami, v barvách rudých, modrých, bílých, stříbrných i zlatých. Dnes už rytířským znakům nerozumíme. Kdybychom uměli, četli bychom z nich příběhy o statečnosti a odvaze jejich nositelů. Život rytíře spěl od bitvy k bitvám, ve kterých bojoval. Tělo rytíře bylo mapou všech jizev a ran, které v bojích utržil. Urozená duše rytíře trvá v jeho činech.“*[133]

Poslední příběh vypráví o českém králi a římském císaři Karlu IV. Autorka s ním brilantně zakončila celé dílo následovně: *„Když jsem byla mladý, učitelé a rádcové mi připomínali vlastnost, které se latinsky říká virtus – statečnost“ řekl synům. „Ale za svého života jsem se mnohokrát přesvědčil, že silnější je caritas. Česky je to láska.“ Český král a římský císař Karel IV. zemřel 29. listopadu 1378. Ve chvíli jeho smrti se prý samy od sebe rozezněly všechny pražské zvony. Zvonily na počest velkého panovníka, který věděl, že vlast je láska k minulosti. A že minulost a historie končí v budoucnosti.“*[134] K tomuto symbolickému konci je ještě na následující straně knihy přiřazena ilustrace zvonu.

Autorka v této knize zpracovává látku, která předtím takto zpracovaná pro dětského čtenáře nebyla. Dílo tak může být doplňujícím prvkem při výuce na školách. Ježková klade v celé knize důraz na vzdělávací funkci například zdůrazňováním kladných lidských vlastností nebo apelem na dobré chování dětského čtenáře, tedy na morálku. Samotná látka knihy je také edukační. Výraznou pozornost věnuje autorka bojům, které jsou součástí běžného lidského života dané doby. Popisy postav prolíná v některých příbězích s popisy budov, které daným osobám patří, například v příběhu o Svatoplukovi. V díle se můžeme setkat i s lidovou etymologií, například ve vyprávění o Vyšehradu.

[132] JEŽKOVÁ, Alena. *Příběhy českých knížat a králů*. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01999-4.
[133] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 132, s. 39.
[134] JEŽKOVÁ, Alena, pozn. č. 132, s. 132.

Závěr

Bakalářská práce se věnovala zdánlivě probádanému tématu literárních adaptací pro děti a mládež, konkrétně adaptacím pověsťových textů. Založena byla především na analýze vybraných adaptací pověstí Aleny Ježkové, jedné z nejvýznamnějších současných autorek pro děti a mládež, která zároveň adaptuje starší literární díla, jako jsou například mýty a báje či pověsti.

Význam adaptovaných děl dokládají již dříve napsané práce, ale i mnohá ocenění či množství vydaných knih různých adaptátorů. Důležitost literárních adaptací v literatuře pro děti a mládež dokazovala především první kapitola teoretické části, která pojednávala jak o literárních adaptacích obecně, tak i o jejich místě v literatuře pro děti a mládež.

Pro předloženou bakalářskou práci byly klíčové adaptace pověstí, neboť tento původně „lidový" žánr určený dospělému čtenáři vykazuje mnohé pro děti přínosné rysy. Právě tím se zabývala druhá kapitola teoretické části. Ta se věnovala nejen žánru pověsti a jeho typologii obecně, ale i tím, jaký přínos má pro dětské čtenáře – tedy proč je dobré jej zvažovat jako jeden ze žánrů literatury pro děti a mládež.

Třetí kapitola práce vytvořila předěl mezi částí teoretickou a praktickou, neboť v ní byl nejprve představen život a dílo Aleny Ježkové a následně byl v jedné podkapitole zahrnut přepis rozhovoru s autorkou.

Hlavním cílem práce bylo analyzovat vybraná díla Aleny Ježkové pro děti a mládež. Konkrétně se jednalo o *Staré pověsti české a moravské, 77 pražských legend a Příběhy českých knížat a králů*.

Analytická část byla věnována analýzám a dílčím interpretacím vybraných děl, přičemž hlavní pozornost byla zaměřena na jejich strukturu, obsah, kompozici, rozsah jednotlivých příběhů, dále také na jazyk, významné motivy apod. Analytickou část tvořily tři kapitoly pojmenované podle děl, jimiž se zabývaly, ve kterých bylo dané dílo vždy nejprve představeno jako celek a které dále zahrnovaly podkapitolu věnovanou komparaci jedné vybrané pověsti. Pouze kniha *Příběhy českých knížat a králů* byla analyzována jako souhrnné dílo, neboť pro porovnání nebyl adekvátní zdroj, který by odpovídal povaze děl, se kterými byly porovnávány knihy *Staré pověsti české a moravské* a *77 pražských legend.* Z první z nich byla vybrána pověst *O Čechovi,* jež byla komparována s její verzí v knize *Staré pověsti české* od Aloise Jiráska. Z druhé jmenované knihy byla vybrána pověst *O staroměstském orloji,* která byla porovnávána s podáním Adolfa Weniga.

Z poznatků dílčích kapitol, lze konstatovat, že Alena Ježková píše současnou spisovnou češtinou, které dětský čtenář dobře rozumí. Činí tak s vědomím toho, co se jí samotné stalo motivací pro převyprávění českých pověstí. Onou motivací byla autorčina dcera, která měla během výuky na základní škole problém s porozuměním Jiráskova díla *Staré pověsti české*. Ježková si neuměla představit, že by se kvůli náročnosti Jiráskova jazyka děti neseznámily s národními mýty, a tak se nakonec rozhodla předat staré pověsti ve srozumitelnější podobě[135].

Porovnání vybraných analyzovaných děl ukázalo, že z hlediska typologie pověstí pracuje Alena Ježková nejčastěji s historickými a místními pověstmi.

Z hlediska způsobů adaptace literárního díla, jak byly v jedné z teoretických kapitol definovány dle Eduarda Petrů, lze konstatovat, že v tvorbě Aleny Ježkové sice vnímáme tendenci k převyprávění, dominuje však adaptace v užším slova smyslu. Autorka totiž zasahuje do samotné výstavby literárního díla, v jejích souborech nedochází pouze k úpravě jazykové stránky, sama jednotlivé pasáže upravuje, aby byly pro současného dětského čtenáře srozumitelné. Jednotlivé příběhy zkracuje, jiné spojuje dohromady, aby dávaly dítěti větší smysl, a jiné naopak zcela vynechává. Typické je v autorčiných dílech také to, že vynechává historické podrobnosti.

Všechny pověsti jsou psány v er-formě a vypráví je autorský vypravěč. Velmi často je v příbězích užívána přímá řeč, což koresponduje s rysy literatury pro děti a mládež, neboť právě dialogičnost je jedním z nich. Výjimkou je *77 pražských legend*, ve kterých se přímá řeč neobjevuje vůbec. Ve všech dílech jsou příběhy vyprávěny chronologicky.

Alena Ježková ve svých dílech pracuje také s pohádkovostí, byť se jí ve výše zmíněném rozhovoru vědomě zříká. Nejvýrazněji se to projevuje ve snaze o dramatičnost a v zakončení některých příběhů končících původně smrtí. Ve svých dílech klade velký důraz na kladné lidské vlastnosti. Její nejčastější motivy, kterými se dětem snaží ukázat význam kladných lidských vlastností, jsou vina a trest. V těchto motivech si mohou děti také uvědomit význam spravedlnosti.

Charakteristika postav je přímočará a stručná. Autorka klade důraz na lidské vlastnosti, a to jak na kladné, tak i na ty záporné. K popisu vlastností užívá jak vnější, tak vnitřní charakteristiku. Psychologie postav nehraje v žádném díle hlavní roli. Například ve *Starých pověstech českých a moravských* je rozpracována šířeji, ale ani tam není vyloženě dopodrobna.

[135] KAPLANOVÁ, Dana. *Rozhovor s Alenou Ježkovou* [online]. 2015 [cit. 2020-05-14]. https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/alena-jezkova-vysvetluju-detem-rozdil-mezi-dejepisem-a -historii-324576

Alena Ježková popularizuje dětskému čtenáři báje, pověsti a mýty, neboť je přesvědčená o tom, že by je měl znát. Je si vědoma toho, že v současné době je čtenářská gramotnost jiná, než byla například před padesáti lety, a tak pracuje s historickými látkami tak, aby je dnešní čtenář byl schopen „učíst". Díla, jež adaptuje, se snaží převyprávět tak, aby v nich zachovala například i serióznost a specifickou přitažlivost, kterou podle ní dávné příběhy mají[136].

Vybraná díla Aleny Ježkové můžeme zařadit mezi nejvýznamnější literární adaptace pověsťové látky dvacátého prvního století. Přestože díla uzpůsobuje dětskému čtenáři, což například znamená, že zjednodušuje jazyk, mění kompozici nebo rozsah jednotlivých vyprávění, je nutné zmínit, že zachovává základní dějovou linku příběhů a k literárním předlohám přistupuje s úctou. Autorčin úspěch dokládají četná ocenění, která za svou tvorbu obdržela.

Tato bakalářská práce se zaměřila na autorčino dílo především s ohledem na způsob adaptačního procesu. Analyzovala tři vybraná díla, která z hlediska adaptování srovnávala nejen s informacemi uvedenými autorkou v rozhovoru, ale také je podrobila komparaci s jejich hlavními inspiračními zdroji. Na analytickou část by se dalo navázat dalšími analýzami a analyzovat tak celé autorčino dílo nebo i další autory adaptací pro děti a mládež.

[136] LISTOVÁNÍ. *Rozhovor s Alenou Ježkovou* [online]. 2011 [cit. 2020-05-14]. https://www.listovani.cz/clanky-listovani/rozhovory/item/alena-jezkova.html

Seznam použité literatury

PRIMÁRNÍ LITERATURA

JEŽKOVÁ, Alena. 2005. *Staré pověsti české a moravské*. 2. vyd. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros). 80-000-1733-4.

JEŽKOVÁ, Alena. 2006. *77 pražských legend: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Práh, 2006. 978-80-7252-138-8.

JEŽKOVÁ, Alena. 2007. *Příběhy českých knížat a králů*. Praha: Albatros, 2007. 978-80-00-01999-4.

JIRÁSEK, Alois. 2011. *Staré pověsti české*. Praha: Československý spisovatel, 2011. 978-80-7459-022-1.

WENIG, Adolf. **1999.** *Staré pověsti pražské*. Český Těšín: Agave, 1999. ISBN 80-861-6029-7.

SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BISCHOFOVÁ, Jana. 2005. *Zamyšlení nad adaptacemi v literatuře pro děti a mládež*. In *Cesty současné literatury pro děti a mládež.* Slavkov u Brna: BM Typ, 2005

ČEŇKOVÁ, Jana. 2006. *Mýty v adaptacích pro děti a mládež*. In *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. 80-7367-095-X.

DOUPALOVÁ, Eva. 1988. Demytizace v literárních adaptacích moravských lidových pověstí v souvislosti s utvrzováním materialistického chápání světa ve vědomí malého čtenáře. In Literární dědictví a mládež: referáty a diskusní příspěvky z konference 30. září – 1. října 1986. Praha: Albatros, 1988, s. 57–59.

HEŘTOVÁ, Jaroslava; KÖNIGSMARK, Václav. 1977. *Adaptace*. In VLAŠÍN, Štěpán ed. *Slovník literární teorie.* Praha: Československý spisovatel, 1977, s. 11.

JANÁČKOVÁ, Blanka a Milena ROSOVÁ. 2009. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. Vyd. 5. (upr. a dopl.). Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2009. 978-80-7414-146-1.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. 2002. *Průvodce literárním dílem: výkladový slovník základních pojmů literární teorie*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 2002. 80-731-9020-6.

PETIŠKA, Eduard. 1984. *Prameny k historickému povědomí u dětí*. In *Velká cesta k malým dětem.* Praha: Albatros, 1984.

PETRŮ, Eduard. 2000. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000. 80-858-3944-X.

PINĎÁKOVÁ, Anna. 2019. *Pověsti Aleny Ježkové*. Brno, 2019. Bakalářská diplomová práce. Masarykova Univerzita.

REISSNER, Martin. 2012. Alena Ježková. In *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2 : Čeští spisovatelé.* Praha: Libri, 2012.

SIROVÁTKA, Oldřich. 1998. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno: Ústav pro etnografii a folkloristiku AV ČR, 1998. 80-850-1006-2 .

SIROVÁTKA, Oldřich a Marta ŠRÁMKOVÁ. 1986. *Živá voda: lidové pověsti z Čech, Moravy a Slezska*. Praha: Albatros, 1986. 80-704-1880-X.

ŠUBRTOVÁ, Milena. 2005. Příběhy znovu vyprávěné: Nad návraty Starých pověstí českých. In Cesty současné literatury pro děti a mládež. Slavkov u Brna: BM Typo, 2005.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. 2012. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-807-2775-064.

URBANOVÁ, Svatava; ROSOVÁ, Milena. 2002. *Pověsti, báje, legendy*. In *Žánry, osobnosti, díla (Historický vývoj žánrů české literatury pro mládež – antologie).* Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta, 2002. 80-704-2604-7.

URBANOVÁ, Svatava a Milena ROSOVÁ. 2005. *Žánry, osobnosti, díla: (historický vývoj žánrů české literatury pro mládež - antologie)*. Vyd. 5. (upr. a dopl.). Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2005. 80-736-8046-7.

VAŘEJKOVÁ, Věra. 1992. *Nejstarší české pověsti v adaptacích: (interpretace vybraných textů umělecké literatury)*. Brno: Gaudeamus, 1992. 80-704-1880-X.

VAŘEJKOVÁ, Věra. 2000. *Pověst v literárním povědomí dětí*. In *Slovo a obraz v komunikaci s dětmi*. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 2000.

INTERNETOVÉ ZDROJE

JEŽKOVÁ, ALENA. 2014. *Alena. Alenajezkova* [online]. 2014 [cit. 2019-10-12]. https://www.alenajezkova.cz/in/45/stare_povesti_ceske_a _moravske.

BARTOŠKOVÁ, Marta. 2007. Edda. *Iliteratura.cz* [online]. 2007 [cit. 2020-07-06]. http://www.iliteratura.cz/Clanek/21297/edda.

BLANDA, Robert. 2008. *Rozhovor s Alenou Ježkovou* [online]. 2008 [cit. 2020-04-14]. https://www.kdb.cz/novinky/6 /rozhovor-s -alenou-jezkovou.html?id-kategorie=724.

DOUPALOVÁ, Eva. 2009. *Uplatnění pověsťového žánru v současném kulturním životě* [online]. 2009 [cit. 2020-05-14]. https://konference.osu.cz/cestina/dok/2009/doupalova-eva.pdf.

JEŽKOVÁ, ALENA. 2005. *Staré pověsti české a moravské* [online]. 2005 [cit. 12. 10. 2019]. https://www.alenajezkova.cz/in/45/stare_povesti_ceske_a _moravske.

JEŽKOVÁ, ALENA. 2007. Příběhy českých knížat a králů. *Alenajezkova* [online]. 2007 [cit. 2019-11-07]. https://www.alenajezkova.cz/in/46/pribehy_ceskych_knizat_a _kralu.

LISTOVÁNÍ. 2011. *Rozhovor s Alenou Ježkovou* [online]. 2011 [cit. 2020-05-14]. https://www.listovani.cz/clanky-listovani/rozhovory/item/alena-jezkova.html.

KAPLANOVÁ, Dana. 2015. *Rozhovor s Alenou Ježkovou* [online]. 2015 [cit. 2020-05-14]. https://www.novinky.cz/zena/styl/clanek/alena-jezkova-vysvetluju-detem-rozdil-mezi-dejepisem-a -historii-324576.